

Η ΜΟΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟ ΚΗΡΥΓΜΑ

Ὅπως ὁ λαὸς ἔχει τὴν ἱστορίαν του καὶ διηγεῖται ἰδίᾳ ἐκδόσει τὰ κατὰ τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον, ὅπως ἔχει τὴν ἱατρικὴν του καὶ ἱατροῦει μὲ ἐξορκισμοὺς τὸ ἐρυσίπτελας καὶ μὲ τὸ ἔριον τῆς ἄρκτου τὴν ποδάγραν, ὅπως ἔχει τὴν ἀστρονομίαν του καὶ ἐξηγεῖ ἢ προβλέπει διάφορα ἀτμοσφαιρικὰ καὶ μετεωρολογικὰ φαινόμενα ἐκ τοῦ βελάσματος τῶν προβάτων καὶ τῆς πτήσεως τῶν πτηνῶν, οὕτως ἔχει καὶ τὴν μεταφυσικὴν του, ἣτις οὐδὲν ἄλλο εἶνε εἰμὴ ἡ θρησκεία.

Ὅχι πρὸ πολλοῦ διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου ἐγένετο ἡ ἀπόπειρα, καὶ ἔκτοτε ἐξακολουθεῖ ἐπιναλαμβανομένη, παρὰ πολλῶν μεγάλων τὸ τε πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν ἀνδρῶν, ὅπως ἡ ἐπιστήμη αὐτῆ τοῦ λαοῦ καὶ ἡ τῶν σοφῶν ἀποβῆ μία καὶ ἡ αὐτὴ, ἐκλαϊκευομένης τῆς τελευταίας. Τὸ πείραμα ἐπέτυχεν ἐν μέρει, ἀλλὰ πότε καὶ κατὰ πόσον εἶνε δυνατόν νὰ ἐπιτύχῃ ἐξ ὀλοκλήρου, τοῦτο δὲν εἶνε ἡμέτερον ἔργον ὡς νὰ ἐξετάσωμεν.

Ἐκ τῆς μεταφυσικῆς τοῦ λαοῦ, τῆς θρησκείας, δὲν προέκυψε τὸ ἐπιδιωκόμενον τέλος, ὅπως ἄλλως τε καὶ ἐκ τῆς μεταφυσικῆς τῶν σοφῶν, τῆς φιλοσοφίας. Ὅπως οὐτε αἰκατηγορία τοῦ Ἀριστοτέλους, οὔτε τὰ ἄτομα τοῦ Λευκίππου, οὔτε αἱ μονάδες τοῦ Πυθαγόρα, οὔτε ὁ δυαδισμὸς (dualisme) τοῦ Καρτεσίου ἠδυνήθησαν νὰνεύρωσι τὴν πρώτην αἰτίαν καὶ τὸν ἔσχατον τῶν ὄντων σκοπόν, οὕτω καὶ ἐκ τῆς θρησκείας δὲν ἐπήγασεν ἡ ἐπιδιωκόμενη εἰς ἓνα Θεὸν πίστις πάντων τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ εἰς τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ πεποιθήσις καὶ ἐλπίς. Ἄλλ' ἐὰν ὡς πρὸς τὸ κύριον θέμα τῆς ἐρεύνης τῆς παντελῶς ἀπέτυχεν ἡ μεταφυσικὴ τῶν σοφῶν, ἐν τούτοις οἱ μύθοι αὐτῶν δὲν ἀπέβησαν καὶ ὄλως εἰς μάτην. Κατὰ τὴν προαιώνιον μακροτάτην αὐτὴν πορείαν, ἦν διήνυσαν ἀναζητοῦντες τὴν ἐξήγησιν καὶ τὴν καταγωγὴν τοῦ σύμπαντος, εἰ καὶ ἀπετύγχανον ὡς πρὸς τοῦτο, ἐν τούτοις τσαυτὰς ἀνεύρισκον, τὴν ὁδὸν πορευόμενοι, καὶ ἀπέκτων γνώσεις περὶ τε τοῦ πνευματικοῦ καὶ ὕλικου κόσμου, ὥστε τὰ ἐκ τούτων προελθόντα διὰ τὴν ἀνθρωπότητα ὠφέλη δεόντως δύναται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς οὐχὶ εὐκαταφρόνητος εἰς τοὺς κόπους τῶν ἀμοιβῆ. Ἐκ τῆς ἐργασίας ὁμως τοῦ λαοῦ, ἐκ τῆς μεταφυσικῆς αὐτοῦ, τουτέστι τῆς θρησκείας, τί προέκυψεν;

Αἱ προλήψεις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τὰ ἐκ τούτων δεινὰ; τί δὲ θὰ ἐδικαιοῦτό τις νὰπαιτήσῃ ἐκ ταύτης; τὴν ἠθικοποίησιν τῆς κοινωνίας βεβαίως. Ἐὰν πάντες οἱ ἄνθρωποι δὲν συνεφώνησαν ἐτι ἂν ὑπάρχῃ μέλλουσα ζωὴ, ἔπρεπε τοῦλάχιστον νὰ συμφωνήσωσι πῶς πρὸς ἀλλήλους ἐν τῇ παρούσῃ νὰ φέρωνται; ἐὰν οἱ ἄνθρωποι δὲν συνεφώνησαν ἐτι ἂν ἐν ἐκείνῃ διάγῃ τις ἐν πνευματικῇ μακαριότητι ἢ ἀπολαμβάνῃ ἠδυστέρου πικαρίου καὶ καλλιπρεσίων οὐρί, ἔπρεπε τοῦλάχιστον νὰ συμφωνήσωσι πῶς τὰ ὑπάρχοντα ἀγαθὰ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ νὰπολαμβάνωσιν; ἐὰν τέλος οἱ ἄνθρωποι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ γνωρίσωσι τὸν Θεόν, ἔπρεπε νὰ εἶχον γνωρίσει τοῦλάχιστον τὸν ἴδιον ἑαυτὸν των. Ὅποιαν δὲ ἀξίαν θὰ εἶχεν ἡ τὸ τοιοῦτο τέλος σκοποῦσα ἐργασία, καταδείκνυται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι, ἐκ τῶν ἐργασιῶν τῆς τε μεταφυσικῆς τῶν σοφῶν καὶ τῆς τοῦ λαοῦ, μείζονα τῇ ἀνθρωπότητι παρέσχον ἐκδούλευσιν ἐκεῖνοι, οἵτινες κατέχουσι τὸ διάμεσον μεταξύ τῶν δύο τάξεων, καὶ οἱ ὅποιοι προσεπάθησαν νὰ συγχωνεύσωσι τὰς δύο ταύτας ἐργασίας εἰς μίαν, ἀναχωροῦντες οὐχὶ ἐκ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἐκ τούτου ὅπως φθάσωσιν εἰς ἐκεῖνον. Ἐνὸς μάλιστα ἐξ αὐτῶν, τοῦ Σωκράτους, ἀπάσα ἡ διδασκαλία ἐβασίζετο ἐπὶ μόνῃς τῆς ἀρχῆς ταύτης, ἦν οὗτος ἐξέφραζε μὲ τὸ λόγιον «γνώθι σαυτὸν» Θάληςτος τοῦ Μιλησίου, ὅπερ πάντοτε εἶχε διὰ στόματος. Κατὰ πόσον αἱ προσπάθειαι καὶ οἱ ἀγῶνες τῶν ἡρώων τούτων τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας ἐστέρθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας ἢ ἀπέτυχον τοῦ σκοποῦ αὐτῶν καὶ διατί, τοῦτο προτιθέμεθα ὡς νὰ ἐξετάσωμεν ὑπὸ τὸ ἴδιον ἡμῶν πρίσμα. Εἰς τὴν ἐξέτασιν δὲ τοῦ θέματος τούτου ἀφορμὴν ἔδωκαν ἡμῖν αἱ περὶ ἠθικῆς βελτιώσεως τῶν ἀνθρώπων ἀγῶνες τῶν ἠθικολόγων καὶ ἡ ἐκάστοτε ἀκρόασις τοῦ Θεοῦ Λόγου, κηρυττομένου ὑπὸ τε ἡμετέρων καὶ ξένων ἱεροκηρύκων, οἵτινες μεθ' ὅλας τὰς περὶ μελλούσης ζωῆς καὶ ἄλλας δογματικὰς αὐτῶν διδασκαλίαις, δὲν εἶνε δυνατόν εἰμὴ σπουδαίως νὰ κηδωνται περὶ τοῦ ζητήματος τῆς πρακτικῆς Ἠθικῆς, ἀρχῆς καὶ τέλους παντός κηρύγματος, ἀφ' οὗ προέβηλον καὶ κατ' αὐτοὺς ὅτι οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰποθῶσι πρῶτον ἀγαθοὶ τοῦ κόσμου

τούτου οἰκήτορες, ἵνα ἀξιωθῶσι μετέπειτα θέσεως ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

*

Γνωστὸν πρὸ πολλοῦ καὶ ἐκ τῶν ἀνωτέρω πρὸδηλον ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνο ὅπερ ὀλιγώτερον γνωρίζουσι εἶνε ὁ ἴδιος ἑαυτῶν. Πόσοι ἐὰν ἠναγκάζοντο νὰ ὀρίσωσι ἑαυτούς, δὲν ἤθελον κατορθῶσαι τοῦτο κατ' οὐδένα τρόπον! Ἐρωτήσατε ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὸν σπεύδοντα κατόπι τῆς τύχης καὶ τοῦ πλούτου: διατί τοσαύτη ἀγωνία; Ἐρωτήσατε τὸν ἐπιζητούντα τὰς τιμὰς καὶ τὴν δόξαν: διατί τόσοι ὀπισθολογισμοὶ καὶ μηχανορραφίαι; Ἐρωτήσατε τὸν ἄλλον ἐκεῖνον: διατί εἶσαι ψεύστης, κακόλογος, ὑποκριτής; Τί καλὸν ἀπολαμβάνεις ἐξ ὄλων τῶν ἐλαττωμάτων τούτων; Δύναται τις νὰ εἶνε ἐκ τῶν προτέρων βέβαιος ὅτι ὁ ἐρωτώμενος δὲν θὰ δυνήθῃ νὰ ὑπεραπολογηθῇ τῆς κακίας του καὶ ψυχρῶς ἐξετάζων ἕκαστον τῶν ἐλαττωμάτων τούτων — χωρὶς βεβαίως νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἀρετὴν, τὰ καθήκοντα καὶ τὰ κισθήματα, — νὰ ποδείξῃ ὅτι ὄντως ταῦτα εἶνε ὠφέλιμα εἰς αὐτόν.

Οἱ ἄνθρωποι ὡς ἔγγιστα καὶ ἐν συνόλῳ αἰσθάνονται τὸ ἑαυτοῖς ὠφέλιμον, ἐκ τῆς μηχανικῆς δὲ μᾶλλον ἐνεργείας τῶν αἰσθήσεων ἢ κατόπι λογικῆς ἀναλύσεως κανονίζουσι τὰς πράξεις τοῦ βίου των. Ἀνάγκη πολλῶν φώτων καὶ πολλῆς φιλοσοφίας — ἐνίοτε δὲ μάλιστα οὔτε τὰ μὲν οὔτε ἢ δὲ ἐπαρκοῦσιν — ὅπως ἐπιλύσωμεν τὰ πολυπλοκα τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς ἡμετέρας εὐτυχίας ζητήματα. Μετὰ τ' ἀνωτέρω εὐνόητον τί πρέπει νὰ σκεφθῶμεν περὶ τοῦ κοινοῦ τῶν ἀνθρώπων, τῶν τὸν νήδυμον τῆς πλάνης κοιμημένων καὶ μόνον κατὰ θαυμασμὸν καὶ ἀπομίμησιν βουλευομένων. Ὅποιος ἐπομένως ἀναγκαιότερος ὀρισμὸς τοῦ τῆς ἀρετῆς; ἀλλ' ὅποιος συγχρόνως καὶ μᾶλλον ἀσαφῆς καὶ ἀβέβαιος; Ὁ ἄνθρωπος ἠδυνήθη νὰ ὑπολογίσῃ τὴν ἀπόστασιν, τὸ βάρος καὶ τὴν ταχύτητα τῶν πλανητῶν, ἔγνω καὶ ἐσπούδασε τὰ θαύματα τῆς φύσεως, ἐφεῦρε τὸν ἀτμὸν, τὸν μαγνητισμὸν, τὸν ἠλεκτρισμὸν, κατεσκεύασε τὰ πλοῖα, τοὺς τηλεγράφους, τὰ τηλεσκόπια, συνέδεσε τὸν κόσμον ἅπαντα ὡς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οἰκίαν, ἐτελειοποίησε τέλος τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας εἰς ὑψιστὸν βαθμὸν — καὶ ἐν τούτοις εἰσέτι δὲν ἔχει ἰδέας καθαρὰς καὶ ἀκριθεῖς περὶ τῆς ἀρετῆς!

Τί ποτε ἐπεδίωκον οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι διὰ τῶν περιρρήμων αὐτῶν παραληρημάτων περὶ ἀρετῆς; τί ἐσήμαινον αἱ ἐνθουσιώδεις αὐτῶν ἀποστροφαί; οὐδέν. Δύναται τις νὰ ποδῆ φιλοσοφώτερος πατήρ, προσφιλέστερος σύζυγος, εἰλικρινέστερος φίλος, ἀγαθώτερος πολίτης, ὅταν μάθῃ παρὰ τοῦ Ἡσιόδου καὶ τοῦ Λουκιλλίου ὅτι ἡ

ἀρετὴ εἶνε Θεὰ τις ἐπὶ ἀπορρώγος καὶ ὑψηλοῦ βράχου ἰστάμενη, ἐφ' οὗ δύσκολον νὰναρριχηθῇ τις, καὶ τοῦ ὁποίου αἱ πλευραὶ εἰσὶν ἀπόκρημνοι, ἀπότομοι, ἀπροσπέλαστοι; Δύναται τις νὰ ποδῆ εὐαίσθητοτέρα ἢ καρδία καὶ λεπτότερος ὁ νοῦς, ὅταν μάθῃ παρὰ τοῦ Ὁρατίου καὶ Ἀριστοτέλους ὅτι ἡ ἀρετὴ ἰσταται ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἄκρων ἐξ οὗ τὰ κοινὰ λόγια — in medio stat virtus καὶ πᾶν μέτρον ἄριστον; Δύναται τις κατὰ τι νὰ ὠφελῆθῃ ἐκ τῆς ἠθικῆς ὑπερηφανείας τῶν Στωικῶν διδασκόντων ὅτι αἱ ἀρεταί, τῆς ψυχῆς οὐσαὶ ιδιότητες, εἰσὶν ὄντα πνευματικὰ τῆς αὐτῆς ἢ καὶ ἐκείνη οὐσίας, ὅτι εἰσὶν ἀλλήλων ἀχώριστοι καὶ ὅτι ἐπομένως ὅστις μίαν τούτων ἔχει, ἀπάσας κέκτηται; Πρὸς τί αἱ ὑπερήφανοι καὶ μεγάλαυχοι ἐκεῖνοι φράσσει, ὅτι ὁ ἐνάρετος πάσῃ προσβολῇ ἀπροσπέλαστος, διότι ἡ μοχθηρία δὲν δύναται νὰ ἴσχυροτέρα τῆς ἀρετῆς, καὶ ὅτι τὰ δεινὰ, τὰ πάθη καὶ τὰ δυστυχήματα δύναται τοσοῦτον κατὰ τῆς ἀρετῆς ὅσον κατὰ τοῦ ἡλίου ἢ οὐρανῆς; Ὅποσον δ' ἀποβαίνει μυσαρὰ καὶ ἀποτρόπαιος ἡ ἀρετὴ ἐν τῇ Σχολῇ ἐκείνῃ, ἣτις στηρίζει αὐτὴν εἰς τὴν ἀποχὴν τῆς ἡδονῆς καὶ τὴν ἀνοχὴν τοῦ πόνου; Κατὰ πόσον δύναται τις νὰ γαπήσῃ τὴν ἀρετὴν ἀδιάστως ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Πλάτωνος καὶ τοσοῦτων ἄλλων, οἱ ὁποῖοι, χωρὶς ποτε νὰ δώσωσι τὸν ὀρισμὸν αὐτῆς, ὑποστηρίζουσι ὅτι δεόν νὰ μὴ παραμεληθῇ αὐτὴ καὶ ἐν ἡ ἂν περιπτώσει τὰ μέγιστα πάθη καὶ βάσανα ἠδύναντο ἐξ αὐτῆς νὰ προέλθωσι; Πόσοι δὲν ἐπανέλαβον ὅτι ἡ ἀρετὴ πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃται δι' αὐτὴν καὶ μόνον, ἄνευ λόγου ὠφελείας καὶ διὰ τὴν ἰδίαν αὐτῆς ὠραιότητα; Ὅποιαν ἔνοιαν ἔχουσιν οἱ πομπώδεις οὗτοι λόγοι τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν τινι ὕμνῳ αὐτοῦ ἀναφωνοῦντος: «Ὁ Ἄρετή, πολυτιμότερον πάντων ἀγαθόν! διὰ τὴν ἀπαράμιλλον καλλονὴν σου περιφρονεῖ τις τὸν θάνατον. Σὺ πληροῖς τὴν καρδίαν δι' εὐτυχίας λαμπρότερας τοῦ χρυσοῦ καὶ γλυκυτέρας τοῦ ὕπνου. Σὺ ὑπεστήριξας τὴν ἀνδρείαν τοῦ Ἡρακλέους κατὰ τὰς δυστυχίας του. Σὺ ὤθησας τὰ τέκνα τῆς Λήδας εἰς τὰς ὑψηλοτέρας ἐπιχειρήσεις. Ὁ Αἴας, ὁ Ἀχιλλεὺς ἐγκατέλειψαν διὰ σέ τὴν ζωὴν. Αἱ Μοῦσαι διηγετικῶς ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἐξύμνησιν ἐκείνων οἵτινες εἰς σέ ἀφιέρωσαν τὸν βίον».

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ὑψιπετοῦς τούτου ὕμνου, αἰσθάνεσαι, ἀναγνώστα, τὸν ἑαυτὸν σου πλέον ἐνάρετον; ἀπέκτησας ἀκριθεστέραν περὶ τῆς ἀρετῆς ἰδέαν; ἐὰν τυχόν — σὲ ἐρωτῶ — ὁ ὑπὲρ τῆς σου ἡθελὲ ποτε ποιῆσαι τὸν ὕμνον τούτον, ἤθελες πεισθῆ ὅτι δὲν εἶνε πλέον δυνατὸν νὰ ὑποκλέψῃ ἡμίσειαν ὄκταν βουτύρου ἐκ τῆς ὕψιθῆς σου;

Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ ἐπασχολώμεθα εἰς περαιτέρω

λεπτομερείας, γνωστὰς ἄλλως τε, ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἠθικῆς ἐν ταῖς σχολαῖς τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων, παρατηροῦμεν μόνον, ὅπερ καὶ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐνδιαφέρει, ὅτι ἂν καὶ οἱ ἀρχαῖοι οὗτοι φιλόσοφοι πολλὰς καὶ χρησίμους ἀληθείας περὶ ἠθικῆς ἐξήνεγκον, ἐν τούτοις παρ' ἀπάσας ταῖς Φιλοσοφικαῖς αὐτῶν Σχολαῖς ἡ ἠθικὴ ἐφέρετο ὡς δόγμα, ἐνῶ ἡ ὑπερηφάνεια καὶ ἡ ὑπερβολὴ κατεῖχον περισσοτέραν θέσιν τῆς λογικῆς καὶ τῆς εἰλικρινείας: ἐντεῦθεν δὲ αἱ ἀσυνέπειαι, εἰς ἃς περιέπιπτον αὐτοὶ οἱ δογματιζόντες ταύτην, καὶ ἡ ὀλίγη ἀγαθὴ ἐπιτροπὴ τῆς διδασκαλίας αὐτῆς ἐπὶ τοῦ συνόλου τῆς κοινωνίας. Διαπεραιωθείσα, μετὰ τὴν ἐντελῆ αὐτῆς διαμόρφωσιν, ἡ ἠθικὴ τῶν Στωικῶν ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ἐνθα οὐδὲν ὄντως ἀντάξιον αὐτῆς ἀποτέλεσμα ἐπέφερεν, εἰς τὴν Ῥώμην, ἐχρησίμωσε μὲν βεβαίως ὅπως προπαρασκευάσῃ ὅλους τοὺς μεγάλους πολίτας, οἵτινες ἀνέλαμψαν κατὰ τὸ τέλος τῆς Δημοκρατίας, ὡς ἐπίσης καὶ τοὺς διατηρήσαντας ἀρετὰς τινὰς κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Αυτοκρατορίας: ἀλλ' ἐν τούτοις κατ' οὐδὲν ἴσχυσε νὰ μεταβάλῃ τὰ ἦθη τοῦ εἰς εἰς τὰς θηριομαχίας καὶ τὴν πολιτικὴν πλεονεξίαν κορεννυμένου λαοῦ τῆς Ῥώμης. Αὐτὸς δὲ ὁ Σενέκας, ὁ ἐπιφανέστερος ἐν Ῥώμῃ τῆς ἠθικῆς ταύτης ἀντιπρόσωπος, ἀπόστολος τοῦ πόνου, τοῦ θανάτου καὶ τῆς πενίας, ὅστις ἐκατοντάκις παρήγγειλεν εἰς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Λουκιλλίον ὅπως ἀπάξ τῆς ἐβδομάδος μὲν ἡστικός καὶ ἐνδύεται μὲ ῥάκη, ἵνα συνήθισῃ νὰ μὴ φοβῆται τὴν πείναν καὶ τὴν πενίαν, ἦτο εἰς τῶν πλουσιωτέρων καὶ εὐπορωτέρων Ῥωμαίων, αἰσχυρόμενος νὰ ἐξέλθῃ ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῆς Ῥώμης ἐπὶ πεπαλαιωμένης ἀμάξης ἐποχούμενος. Περιεποίηθη σφόδρα τὸν Καλλιγούλαν, μὴ ὀμιλήσας ποτὲ δημοσίᾳ, διότι ἐγίνωσκεν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἐκεῖνος δι' ἀσχυρίζετο ὅτι ἦτο ὁ μεγαλύτερος τῆς οἰκουμένης ῥήτωρ, διέτριψε δὲ καθ' ὅλον του τὸν βίον ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Νέρωνος μαθητοῦ του καὶ τυράννου του.

[Ἐπεταί συνέχεια]

ΚΟΜΦΟΥΚΙΟΣ

Ἀθηναϊκὴ ἠχώ

Μιὰ τῶν ἡμερῶν τούτων διερχόμεν τὴν ὁδὸν Σοφοκλέους. Ἡ κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ζωηρὰ κίνησις τῶν χρηματιστῶν, ἀνερχομένων καὶ κατερχομένων τὴν κλίμακα τοῦ Ἱεροῦ τοῦ Κερδίου, — ὡς ἀποκαλοῦσιν ἐνίοτε τὸ Χρηματιστήριον αἱ ἐφημερίδες, — σχηματίζοντων ὀμίλους καὶ συζητούντων καθ' ὁδὸν ἢ πληροῦντων τὸ πολυάνθρωπον καὶ βομβοῦν καφενεῖον, μοὶ ἐξήγειρε τὴν κίβδηλον ἐπιθυμίαν νὰ ἐέλθω εἰς τὸ Χρηματιστήριον καὶ νὰ ἐπισκοπήσω ὀλίγον τὸν κόσμον ἐκεῖνον τὸν ξένον εἰς ἐμὲ καὶ ἄγνωστον, τὸν ὁποῖον σπανιώτατα λαμβάνω ἀφορ-

μὴν νὰ βλέπω ἐν τῇ ἐνασκήσει τοῦ ἐπαγγελλομένου του. Θὰ ἦτο ἡ δευτέρα ἢ τρίτη φορὰ, ἀφ' ἧς συνηρομολογήθη, καθ' ἣν ἀνηρχόμεν τὴν κλίμακα ἐκείνην τὴν εὐρεῖαν καὶ μαρμαρίνην. Καὶ ἐνθυμούμαι τότε μίαν σκηνὴν διαδραματισθεῖσαν πρὸ τῶν ὀμμάτων μου, τὴν ἄλλην φορὰν, ἐπὶ τῆς κλίμακος αὐτῆς ἀκριβῶς. Παχὺς κύριος μὲ παχῆσαν ἄλυσιν χρυσῆν καὶ κατάμαυρην γενειάδα, κατήρξατο ἐσπευσμένως. Εἰς ἄλλος ἀνήρχετο ἡσυχος, βαθυμίδαις τινὰς πρὸ ἐμοῦ, καὶ συγκρουσθεὶς πρὸς τὸν πρῶτον, τῷ ἐξήτησε τὴν φωτιάν του. Ὁ παχὺς κύριος τῷ ἐνεχείρισε μὲν τὴν πίπαν του, ἀλλὰ χωρὶς διόλου νὰ σταματήσῃ ἐλόξευσε τὴν διεύθυνσίν του, διήλθε πλησίον μου ὡς ἀστραπή, ἐκατρακύλισε τὸ ὑπόλοιπον τῆς κλίμακος καὶ ἐξήφανίσθη ἐσπευσμένος, τεταραγμένος. Ὁ ἄλλος ἀπέμεινε μὲ τὴν ἐξ ἠλέκτρου ὀγκώδη πίπαν εἰς τὰς χεῖρας ἐνεός, μετέωρος, περιφέρων τὸ βλέμμα ἀπ' αὐτῆς εἰς τὸ μέρος ὅπου ἐχάθη ὁ κύριος τῆς καὶ ἀπὸ τούτου εἰς ἐμὲ, τὸν πλησιέστερον μάρτυρα τῆς σκηνῆς. Ἐπὶ τέλους ἐμειδίσατε πικρῶς καὶ μοὶ εἶπε χωρὶς νὰ μὲ γνωρίξῃ:

— Ὁ κακόμοιρος! Ἦταν παραζαλισμένος καὶ δὲν τὸ ἐκατάλαβα. Ποῖος ξέρει πόσα θὰ ἔχασε! ...

Δὲν ἤξεύρω τί ἀπέγεινεν, ἀλλ' ἤξεύρω ὅτι πουθενὰ ἄλλοῦ ἐκτὸς τῶν μεγάλων τούτων κέντρων τῆς κυβείας, δύναται τις νὰ γείνη μάρτυς τοσοῦτω ζωηρῶν συγκινήσεων καὶ νὰ ψυχολογήσῃ ἐπὶ φυσιογνωμιῶν καὶ βλεμμάτων καὶ κινήσεων καὶ ἐκφράσεων, ἄχρι μὲν ἔργον, τὸ ὅποσον ὅμως ἀποτελεῖ τὴν μονομανίαν μερικῶν καὶ τὴν μόνον πηγὴν ὕλικου διὰ τὸ ἔργον των. Ἐσκαπτόμην ὅτι ἀδικῶ πολὺ τὸν ἑαυτὸν μου, — διότι καὶ ἐγὼ δὲν εἶμαι ἐντελὸς ἀπληλαγμένος τῆς ἀσθενείας αὐτῆς. — ποῦ δὲν πηγαινῶ συχνὰ εἰς τὸ Χρηματιστήριον καὶ ἐσυλλογιζόμεν τὸν κορυφαῖον τῶν μονομανῶν περὶ τῶν ὁποίων σὰς ἔλεγα, τὸν Ζολᾶ, ὁ ὁποῖος πολλὰς ὥρας διήλθεν ἐν τῇ μέσῳ τοῦ κόσμου τῶν κολλυβιστῶν καὶ τῶν μεσιτῶν διὰ νὰ γράψῃ τὸ Χρῆμ. α. του. Καὶ ἐκεῖνον μὲν τὸν ἀνεγνώρισαν ἂν καὶ μετημφισμένον καὶ ἤρχισαν νὰ προσέχωσι γύρω του καὶ νὰ ἐπιτηδεύωνται καὶ νὰ κρύπτωσι τὰς συγκινήσεις των καὶ, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ ἰδίου, νὰ νοθεύωσι τὴν ἀλήθειαν τῆς ψυχολογικῆς στιγμῆς. Ἀλλ' ἐμὲ ἂν καὶ ἀμεταμφισστον οὐδεὶς μὲ ἀνεγνώρισεν, ἐκτὸς ὀλίγων φίλων καὶ γνωστῶν, τοὺς ὁποῖους ἐλάχιστα βέβαια συνεκίνει ἡ παρῶστιά μου καὶ ἐδυνήθην οὕτω νὰ μείνω εἰς μίαν γωνίαν ἐκεῖ ἡσυχος καὶ ἀπαρτηρητος. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ Ζολᾶ θὰ μ' ἐξήλθει διὰ τοῦτο. Γύρω μου τὰ συμπτώματα τοῦ χρηματιστικοῦ περικοῦ ἀνεφαίνοντο ἄβητα, ἀπροσποίητα, ἀπέριπτα. Ἦτο ἡμέρα ζωηρῶν πράξεων, διότι τηλεγραφῆματα ἐκ Λονδίνου εἶχον ἀγγεῖλαι ἀνύψωσιν ἀξιών καὶ ἐπέκειτο νέα. Ὁ κόσμος συνωστιζόμενος περὶ τὸ κυκλοτερές διάζωμα, ἐφρικία, ἐπίρρεσεν, ἐφώναξεν, ἐχειρονόμει μὲ κινήσεις γευρικής, μὲ ὀφθαλμοὺς σπινθηροβολούντας. Λέξεις ἀκατάληπτοι, συνθηματικά, ἀντήχων ἀπὸ λαρυγγίων ποικιλοφώνων. Ὁ ὄρυθος ἦτο ζαλόεις, ἐκκορωτικός, καὶ ἡ σύγχυσις ἀπερίγραπτος. Καὶ ἐν τούτοις ἡ ἐργασία ἐγένετο τυπικὴ μεθοδική, ἀπρόσκοπος. Ὁ λόγος ἦτο ἐκεῖ συμβόλαιον, αἱ μολυβδίδες ἐπέπιπτον κατὰ τῶν σημειωματαρίων ἀνίλειοι καὶ οἱ ὀμίλοι εἰς τὰς γωνίας συνε-

ζήτουν χαμηλοφώνως καὶ διὰ νευμάτων. Ἐπαίξαν, ἠγόραζαν, ἐκινδύνευαν, ἔχχαναν, ἐκέρδιζαν. Ἀνέκδοτα μυρία ὅμοια πρὸς τὸ τῆς κλίμακος. Δίψα χρηματός καὶ κέρδους καυστική. Ἄλλοι εὐτυχεῖς, ἄλλοι δυστυχεῖς, ἄλλοι ἀναπνέοντες, ἄλλοι ἀγωνιῶντες, ὡς περὶ μεγάλην τράπεζαν χαρτοπαικτείου...

Καὶ τί κόσμος ἐκεῖνος, Θεέ μου, τί κόσμος! Ὅποια φυσιογνωμίαι ἀπαίσιαι, ὅποια ὄψεις, ὅποια αἰσθήματα, ὅποια ἔνστικτα! Πῶς ἤθελα ν' ἀναπαρηγήσω τὸ θέαμα τοῦ κυκλώου αὐτοῦ πρὸ τῶν ἀναγνωστῶν μου, νὰ το ἀναπολήσουν ὅπως πολλὰκις θὰ ἔτυχε νὰ τὸ ἴδουν, καὶ ἐπ' αὐτοῦ νὰ προκαλέσω ὀλίγας σκέψεις, κατὰ τὴν ἡμερον καὶ μετριοπαθῆ φιλοσοφικὴν μου συνήθειαν...

*

Εἶμαι ἄνθρωπος καὶ ἐγὼ ζῶν εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ ἀγαπῶ τὸ χρέμα ὡς τὸ μόνον σήμερον μέσον ὕλικῆς καὶ πνευματικῆς ἀπολαύσεως, ἀφ' οὗ μάλιστα κυνικὸς φιλόσοφος οὐδέποτε κατώρθωσα νὰ ἴμαι. Ἀλλὰ τὴν ἐμπαθῆ αὐτὴν ἀγάπην δὲν τὴν χωρεῖ ὁ νοῦς μου, τὸ ὁμολογῶ. Νὰ ὑπάρχωσιν ἄνθρωποι—καὶ τόσο πολλοί,—ὡς μόνον μέλημά των ἔχοντες τὸ χρέμα καὶ ἐπὶ τούτου ἀποκλειστικῶς ἐργαζόμενοι διὰ ν' ἀποκτήσωσι περισσότερον, ἀφαιρῶντες αὐτὸ ἐκ τοῦ θυλακίου τῶν ἄλλων, καὶ νὰ ὑπάρχωσι μέγαρα ὑψιφραγῆ στεγάζοντα καὶ νόμοι προαπίζοντες τὴν ἐργασίαν αὐτὴν, εἶνε ἐκ τῶν ἀπελιτιστικωτέρων φαινομένων, τὰ ὅποια δύναται σήμερον νὰ ἴδῃ ὁ ἀφ' ὑψηλοῦ παρατηρητής. Φαντάζομαι, καὶ δὲν ἠμπορῶ νὰ μὴ γελᾶσω, τὴν ἱερὰν φρίκην, ἢ ὅποια θὰ κατελάμβανεν ἓνα σημερινὸν σοσιαλιστὴν—ἐκ τῶν ἀγνῶν καὶ θεωρητικῶν ἐννοῶ, καὶ ἔχι τῶν δημοκόπων—ἐπὶ τῆς θεᾶς ὀμιλίου χρηματιστῶν ἐν τῇ ἐνασκήσει τοῦ ἐπαγγέλματος, εἰς ἐκεῖνων τῶν ὁποίων ἢ ὄψεις, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν δὲν εἶνε σπάνιον τὸ φαινόμενον, ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν τῆς ψυχῆς διαθέσεων διαμορφωμένη, ἔχει προσλάβει ἐκφρασιν ὀρνέου ἀρπακτικού, ἀγρίου, τέρατος. Τόση προσήλωσις πρὸς τὸ χρέμα, τόση σπουδὴ, τόση ἐπιτηδεύσις καὶ ἀγωνία πρὸς ἀπόκτησιν χρημάτων, μὴ ἀντιπροσωπευόντων ἐργασίαν χρήσιμον παραγωγικὴν, εἶνε τι σκανδαλώδες καὶ ἔχι πολλὸ ἔντιμον, μεθ' ὅλην τῆς ὑπερτάτης θεᾶς Τύχης τὴν ἐφορείαν, διὰ πάντα ἔχοντα ἄλλοίαις περὶ κοινωνίας ἰδέας, θεωροῦντα ὀπωσδήποτε τὴν ζωὴν ὡς στάδιον ἐνεργείας ὑπὲρ τοῦ πλησίον καὶ ἐργασίας θετικῆς ὑπὲρ τῶν ἐπιγενομένων, ἀποκρούοντα δὲ πᾶσαν τάσιν ἀμέσως ἐγωιστικὴν καὶ ἐνασχόλησιν ἄχρηστον μὲν διὰ τοὺς ἄλλους, ἀμείβουσαν δὲ μόνον ὕλικῶς τὸν ἐργαζόμενον. Πρὸ πάντων διὰ τοὺς πνευματικῶς ἐργαζομένους καὶ τρέφοντας ὑψηλότερα ἰδανικὰ πρέπει νὰ εἶνε τραῦμα ἀλλογενῶν ἢ θεᾶς τῆς τάξεως αὐτῆς τῆς πολυπληθοῦς ὄντων ἀνθρωπίνων, οἱ ὅποιοι περιώρισαν ἕως ἐκεῖ μόνον τὸν προσρισμὸν τῆς ζωῆς καὶ καταπνίγοντες πᾶν ἱερὸν ἐντὸς τῶν καὶ εὐγενές, ἂν ὑπάρχῃ ἐν σπέρματι, χαλαροῦσι τὰς συνειδήσεις καὶ κυλίουσιν ἑαυτοὺς εἰς πεδὸν ταπεινόν, ὅπου αἱ ψυχαὶ ἀσφυκτικῶς καὶ μακραινόνται...

Ἀλλ' ἐγὼ δὲν θέλω νὰ φανῶ τόσο ἰδανικῶς καὶ ἀπόλυτος. Ὅπως εἶνε σήμερον συγκεκριμένη ἢ κοινωνία, καὶ θὰ διατηρηθῇ ἐπὶ μακρὸν ἀκόμη οὕτως,

ἢ τάξεις τῶν χρηματιστῶν εἶνε ἀνεκτὴ καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ τίμιον κατὰ συνθήκην καὶ χρησιμὸν μάλιστα τὸ ἐπάγγελμα καὶ τοῦ τραπεζίτου καὶ τοῦ τοκιστοῦ καὶ τοῦ ἀργυραμοιβοῦ ὡς καὶ τὸ νὰ ὑπάρχῃ Χρηματιστήριον μὲ κολλητιστὰς καὶ μεσίτας, ἀμείβον ἐν μέτρῳ διὰ τοῦ κέρδους τὴν ἀρετὴν τῶν μάλλον ἐξ αὐτῶν ἐπιτηδεύων. Ἀλλὰ τὸ κακόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀπλῶς θέλω νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχήν, εἶνε ὅτι τὸ Χρηματιστήριον αὐτὸ ἔχει ἔλξιν καὶ ἔλξιν τόσο μάλλον ἐλευθρίαν, ὅσον ἰσχυρὰν καὶ ἀκαταμάχητον. Ἀνθρωποὶ καὶ πρὸ πάντων νέοι, ἀποκτήσαντες πολλὰκις δι' ἐργασίας κοπιώδους ὀλίγα χρήματα, ἀντὶ νὰ τὰ χρησιμοποιήσωσι, πηγαίνουν μὲ τὴν ἐλπίδα ἀπένου κέρδους καὶ τὰ χάνουν εἰς τὸ Χρηματιστήριον. Εἶνε ἄδαεῖς, ἀπονήρευτοι, ἀνεπιτηδεῖοι, καὶ γίνονται θύμα τῶν ἐξησημένων, τῶν ἐπιτηδεύων, τῶν μὴ παιζόντων μὲ πολλὴν τιμιότητα, οἱ ὅποιοι τοὺς παρασύρουν. Ἡ κοινωνία μας, ἢ τόσο ἐλαττωματικὴ αὕτη κοινωνία, τὴν ὁποίαν χαρακτηρίζει δίψα χρυσοῦ ἀνευ ὀρέξεως ἀναλόγου ἐργασίας, ἔχει μυρία νὰ παρουσιάσῃ τοιαῦτα παραδείγματα. Ὅπως μοὶ ἔλεγεν ἐσχάτως εἰς φίλος μου, ὁ ρωμηὸς διὰ δύο πράγματα νομίζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀπολύτως ἰκανόν· νὰ γράφῃ στίχους καὶ νὰ παίξῃ εἰς τὸ χρηματιστήριον. Ἐγνώρισα δυστυχῶς πολλοὺς τοιοῦτους. Τοὺς εἶδα νὰ λάμπουν ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας μὲ τὰ πρῶτα χρήματα, τὰ ὅποια ἔτυχε νὰ κερδίσῃν καὶ τῶν ὁποίων τόσο αἰσθάνονται τὸ βάρος καὶ τὴν ἀξίαν, ὥστε νὰ μὴ ἠξέουρον πῶς νὰ τὰ σωτεύσωσι, καὶ κατόπιν νὰ καταστραφῶν, νὰ στυθῶν μὲ τὰς ἐπανειλημμένας ἀτυχίας. Καὶ καταρῶνται τὴν Τύχην των, ἐγγλίστοι ἔχι ὀλίγοι καὶ εἰς τὰς θυλακίας, ἐν ᾧ δικαιοτεροὶ θὰ ἦσαν ἂν κατηρῶντο τὴν κεφαλὴν των. Ὅσον, νομίζω, καὶ ἂν τοὺς ἐμειδία ἢ Τύχῃ, ὅσον καὶ ἂν συνεσώρευαν πλοῦτη, δυστυχεῖς πάντοτε καὶ ἔλεεινοὶ θὰ κατήντων οἱ μὴ αἰσθανόμενοι ἑαυτοὺς γεννημένους διὰ τὸ ἐπάγγελμα καὶ ὡς μίαν ἀπλὴν δοκιμὴν χαρακτηρίζοντες τὸ πρῶτον αὐτῶν ὀλίθημα. Πρῶτον ὅτι τὸ χρέμα ἐν γένει τὸ ἀπονευόμενον ἐξ εὐνοίας τῆς Τύχης δὲν ἔχει τὴν χάριν καὶ τὴν γλυκύτητα τοῦ κερδιζομένου ἐκ τῆς ἀληθοῦς ἐργασίας, οὔτε ἐμπνέει τὸν ἀναγκάσιον πρὸς αὐτὸ σεβασμὸν, τὸν μόνον ἰκανὸν νὰ ποτρίψῃ τὴν ἀσωτείαν καὶ τὴν ἐκφυλίαν. Πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἰδέας αὐτῆς ἀρκεῖ νὰναλογοισθῶμεν ὅλοι μας πῶς μᾶς ἐφάνησαν καὶ πῶς ἐπῆγαν τὰ χρήματα τὰ ὅποια, ἀνεμομαζώματα διαβολοσκορπίσματα, ἐκερδίσαμεν ποτὲ τυχόν εἰς τὰ χαρτὰ ἢ ἄλλο τι τυχερὸν. Ἐπειτα, ἐκτὸς τοῦ ὅτι κινδυνεύουν νὰ κατατραπεῖν οικονομικῶς ἡμέρα τῆς ἡμέρας, κινδυνεύουν οἱ νέοι νὰ πάθουν καὶ ἄλλο ἀκόμη χειρότερον, νὰ κακοσυνειθίσουν καὶ, εὐνοῦμενοι ὑπὸ τῆς τύχης, νὰ μείνουν ἐκεῖ χρηματιστὰς ἐξ ἐπαγγέλματος, οἱ ἄλλως εὐγενέστερον τι δυνάμενοι νὰ ἐκλέξωσι. Διὰ τοῦτο προσέβλεψα μὲ βλέμμα πλήρες οἴκτου νεαρὸν μου φίλον, ἀξιολόγον καθ' ὅλα τὰ ἄλλα, ὁ ὁποῖος μίαν ἡμέραν, ἐν εἶδει ἐγκαρδίου ἐξομολογήσεως, μοὶ εἶπε:

—Θέλω νὰ παίξω εἰς τὸ Χρηματιστήριον. Τί λέεις;

*

Λέγω ὅτι τὸ κακόν εἶνε ἀκόμη μεγαλύτερον ἀφ'

ὅσον φαντάζεται τις εἰς τὸν τόπον μας, ὅπου ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀναμεινυμένων εἰς τὰ χρηματιστικά εἶνε εἰς ἄκρον πρὸς τὸ λοιπὸν τοῦ πληθυσμοῦ δυσανάλογος. Ἐδῶ ἢ τῶν κυβιστῶν δὲν εἶνε πλέον τάξεις ἀλλ' ὀλομέλεια. Εἰς τόπον δὲ ὅπου ἐν γένει ἢ παραγωγικὴ ἐργασία, ἢ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον εἶνε παρημελημένα, δυστύχημα εἶνε νὰ πλεονάζουν εἰς βαθμὸν τοιοῦτον ἀφ' ἐνὸς οἱ θεσιθῆραι, οἱ ἀνευ ἐργασίας φιλοδοξοῦντες νὰ ζήσωσιν ἐκ τοῦ κεντρικοῦ Ταμείου καὶ ἀφ' ἐτέρου οἱ χρυσοθῆραι, οἱ πωλοῦντες καὶ ἀγοράζοντες ἀέρα, φιλοδοξοῦντες νὰ κερδίσωσι τὴν διαφοράν καὶ ἀντὶ πάσης ἐργασίας περιμένοντες τὴν ἀνύψωσιν ἢ τὴν πτώσιν τῶν ἀξιών...

Ὅτω μελαγχολικὰ σκέψεις μὲ κατεῖχον ἐφ' ὅσον εὐρισκόμην εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Χρηματιστηρίου. Βαθμηδὸν ἔπαυσα νὰ ψυχολογῶ ἐπὶ τῶν γύρω μου φυσιογνωμιῶν καὶ κινήσεων καὶ ἤρχισα νὰ θυμμάζω τοὺς ἀψηφόντας πᾶν ἀποτρόπαιον θέαμα, ὁσάκις δύναται νὰ ἰκανοποιήσωσι τὴν ἔξιν τῆς παρατηρήσεως καὶ τῆς μελέτης. Καὶ κατῆλθον ἐκεῖθεν μετ' ὀλίγον ὡς ἐκ χώρου ἀσφυκτικοῦ, σπεύδων νὰναπνεύσω ὀλίγον ἀέρα καὶ νὰ αἰσθανθῶ ὅτι ζῶ ὡς ἄνθρωπος.

ΑΝΤΙΑΛΛΟΣ

ΤΑ ΤΡΙΑ ΦΛΩΡΙΑ

—Λοιπὸν ἦσουν εὐχарιστημένος ἀπὸ αὐτὴν τὴν τέχνην;

—Νὰ σοῦ εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν ὅχι καὶ τόσο καθε τέχνη ἔχει καὶ τὸ κακὸ τῆς.

—Μὴ σοῦ κρατοῦσαν τὰ κουβαλιστικά σου εἰς κάποια σπίτια;

—Πολὺ σπάνιας φορῆς· τ' ἄφρινα κάποτε θεληματικῶς ἐκεῖ ὅπου ἔβλεπα νὰ μὴ ἔχουν ν' ἀγοράσουν μίση τὸ ξερὸ φωμί· ἀλλὰ ὀλίγον κειρὸν ἀφού ἐπίασα αὐτὸ τὸ ἔργον μ' ἐκυρίευσεν κατῆφεια καὶ θλίψις.

—Ἐντρεπόσουν τὸν κόσμον;

—Καθόλου· γιατί νὰ ἐντραπῶ; δὲν εἶναι ἐντροπὴ νὰ ζῇ ἄνθρωπος μὲ τὸν κόπον τοῦ ὕστερα ἡμῶν πάντοτε καθαρὰ φορεμένος ἡμῶν καὶ ἀγαπημένος μὲ ὅλον τὸν κόσμον· μὲ ἔλεγαν «ὁ ἀρχοντικός νεροκουβάλας».

—Εἶχες εἰς τὸν νοῦν σου ἐκεῖνα τὰ τρία ὄνειρατα.

—Ὅχι, πατέρα· αὐτὰ εἶναι πράγματα θεϊκά καὶ ἂν θὰ ἔλθουν ἔρχονται μοναχὰ τους. Ἡ λύπη μου ἦταν ἄλλη· αὕτη ἢ τέχνη μᾶς δίνει τὸ ἐλεύθερο νὰ πατοῦμε εἰς πολλὰ σπίτια, καὶ πτωχὰ καὶ πλούσια, καὶ νὰ βλέπουμε καὶ ν' ἀκούμε πολλὰ πράγματα ἡποῦ οἱ περισσότεροι δὲν βλέπουν καὶ δὲν ἀκοῦν.

—Καὶ αὐτὸ δὲν σ' εὐχарιστοῦσε, καὶ μένε! νὰ διασκεδάζης καθημερινῶς; ἐγὼ θὰ πλέρονκα κατὶ νὰ μαθαίνω ἀπ' ἐξῶ τὰ μυστικά τοῦ κόσμου.

—Ὅχι, πατέρα· αὐτὸ μ' ἐστενοχωροῦσε φ-

θερά, ἴσια ἴσια νὰ μαθαίνω κάποια πράγματα ξένα· ἀλλὰ δὲν ἠμποροῦμε νὰ κάμουμε τὰ μάτια μας νὰ μὴ βλέπουν καὶ τ' αὐτὰ μας νὰ μὴν ἀκοῦν.

—ὦ! καὶ μένε! μὲ αὐτὸ τὸ ἰδίωμα ποῦ ἔχεις γιατί δὲν ἐπιγίαινες καλῆτερα δάκιμος εἰς κανένα μοναστήρι καὶ θὰ ἐγενόσουν γλήγορα Ἡγούμενος. Ἀλλὰ ν' ἀκούσω κ' ἐγὼ τί σ' ἐπέειραζε.

—Δὲν ἠμπορῶ νὰ σοῦ εἰπῶ πόσα εἶδα καὶ τί εἶδα εἰς διάφορα σπίτια· μοναχὰ σοῦ λέγω ὅτι ἐγνώρισα πῶς πολλοὶ ἄνθρωποι ἔχουν δύο τρόπους τῆς ζωῆς· ἄλλος ὁ τρόπος τοῦ σπιτιοῦ καὶ ἄλλος ὁ τρόπος τοῦ δρόμου· μέσα εἰς τὸ σπίτι εἶναι διεστραμμένοι, ἄδικοι εἰς ταῖς γυναικίαις τους καὶ εἰς τὰ παιδιὰ τους, καὶ βλάσφημοι εἰς τοὺς ὑπηρέτας, καὶ ὅταν βγαίνουν ἐξῶ εἰς τὸν κόσμον γίνονται ἀγαθοί, ἔχουν πάντοτε εἰς τὰ χεῖλη τὴν ἀρετὴν, καὶ τὴν φιλάνθρωπίαν, δὲν λείπουν ἀπὸ καμμίαν ἀκολουθίαν τῆς ἐκκλησίας μας· μὲ αὐτοὺς τοὺς τρόπους κατορθώνουν, καθὼς περνῶν μὲ ἦθος πλασμένο, νὰ τοὺς χαιρετᾷ, καὶ νὰ τοὺς προσκυνᾷ ὅλος ὁ κόσμος· εἰς τὸ σπίτι τοῦ καθεῖνας φανερόνεται ὅτι εἶναι, καὶ ἐξῶ εἰς τὸν δρόμον παρουσιάζεται ὅτι δὲν εἶναι· αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, καὶ εἶναι πολλοὶ, φοροῦν ἐπὶ ζωῆς τους μιὰ θεωρικστὴ μάσκα, βλαμμένη μὲ τόσην τέχνην, ὥστε εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ ὑποψιάσῃς ἀποκάτω τῆς τῆς ἀσχημάδα καὶ τὰ σιχαμερὰ ζαρώματα. Ὑπάρχουν, ἀλήθεια, καὶ οἱ καλοὶ, καὶ εἶδα εἰς τὰ σπίτια τους νὰ βασιλεύῃ ἢ καλὴ τάξις, ἢ καλοῦθαι καὶ ἢ ἀγάπη, καθὼς εἰς τὸ σπίτι ἐκεῖνου τοῦ ἀγαπητοῦ μου Κυρίου· καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ὀλίγοι συμβαίνει νὰ ἔχουν τὸ σέβας τοῦ κόσμου.

—Τέτοια μοῦ ἔλεγε καὶ ὁ πρωτοπαπᾶς μας, εἶπεν ὁ γέρος, συμβαίνουν εἰς ταῖς μεγάλας πολιτείας· γὰρ μᾶς τοὺς ἐξοχίταις εἶνε πολὺ δύσκολο νὰ φοροῦμε μάσκαρις, νὰ κρυφθοῦμε ὅπως ἀπὸ τὸν ἄλλον· ἂν δέρνουμε τὴν γυναῖκα μας ἢ τὴν θυγατέρα μας, ἀμέσως τὸ μαθαίνει ἢ γειτονία ὅλη, καὶ κατόπιν ὅλο τὸ χωριὸ καὶ ὕστερα αὐτὸ δὲν λογιάζεται κακὸ ὅλοι σχεδὸν δέρνουμε ταῖς γυναικίαις μας.

—Εὐρίσκονται—ἀπάντησε ὁ νέος—καὶ μέσα εἰς τὴν πολιτείαν βάρβαροι ἄνδρες ποῦ δέρνουν ταῖς γυναικίαις τους· καὶ ἀκόμη ἀνδρογύναικα ποῦ δέρνουν τοὺς ἀνδρας τους· ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα μένει σκεπασμένο, ἢ ὀλίγοι τὸ ζέουρον· καὶ κατόπιν τοὺς βλέπεις τὴν ἴδιαν ἡμέραν νὰ βγαίνουν μαζί εἰς τὸν περίπατον καὶ νὰ συνομιλοῦν ὡς ἀγαπημένα ἀνδρόγυνα.

*

Ἐσιώπησαν οἱ ἡδοιπόροι ὅταν εἶχαν φθάσῃ εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἀπὸ τὸ στένωμα ἐβγαίναν εἰς τὸν μεγάλον δρόμον· τὸ ἄλογο διὰ μιᾶς ὤρθωσε

τ' αὐτιά του, ἐφύσα μὲ τὰ ρουθούνια του ὀρθάνοικτα, ὡσάν νὰ ἐμυρίζετο κατὶ εἰς τὸν ἄερα, καὶ ἀπλωσε βιαστικώτερα τὸ πάτημά του· κοράκι ἐδιάβαιναν μὲ κορυγαίς τὸ πλάτος τ' οὐρανοῦ, πουλιά μὲ γοργὸ πέταγμα ἔτρεχαν νὰ κουρινιάσουν ὅπου ἤμπερούσαν, εἰς ταῖς φράκταις, εἰς ταῖς κουφάλας τῶν δένδρων, καὶ εἰς ταῖς τρύπαις τῶν βράχων, καὶ μακρόθεν ἀκούοντο βρονταῖς ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη τ' οὐρανοῦ. Εἰς ἐκείνην τὴν ὄραν, ὅποιος ἤθελε ἀνεῶθ' ἐπάνω εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ θὰ ἔβλεπε θέαμα μεγαλοπρεπές καὶ σπάνιο, (ὄλα, ὡς φαίνεται, ἔπρεπε νὰ ἦναι σπάνια καὶ παραδόξα εἰς ἐκεῖνο τὸ ἡμερόνυκτο, καὶ τὰ φυσικὰ φαινόμενα, καὶ τὰ μυστηριώδη.) Ἦταν μία ἀπὸ ταῖς δύο ἢ τρεῖς νυκτιαῖς τοῦ μηνός, ὅπου ἐνῶ βασιλεύει ὁ Ἥλιος σηκώνεται τὸ Φεγγάρι· ἀπὸ ἐκείνην τὴν κορυφὴν θὰ ἔβλεπε εἰς τὴν δύσιν τὸν ἥλιον ὡς μισοφέγγαρο εἰς τὴν ἄκρην τοῦ ἀγριοπελάγου κ' ἐπάνω του μίϋρα σύγνερα ὡς νὰ τὸν ἐκσταπόντιζαν· εἰς τὴν ἀνατολήν, ἐπάνω ἀπὸ τ' ἀεροκεράνυια ὄρη, ἄλλα σύγνερα, δύο τρεῖς στρώματα, ὡς νὰ ἐσῆκοναν ἀγάλι ἀγάλι τὸ φεγγάρι κόκκινο καὶ ὀλοσπρόγγυλο· εἰς τὸ βόρειον μέρος ἄλλα πού ἦσαν καθισμένα εἰς τὴν ἴσιν γραμμὴν ἀνάμεσα εἰς ταῖς δύο κωνικαῖς ἄκραις ὅπου κάνουν διχορροπὸν τὸ βουνὸ τοῦ Παντοκράτορος· καὶ ὅλη ἐκεῖν' ἡ μαυράδα ἐσχίζετο ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἀπὸ ἀστραπαῖς κ' ἐκουφροβροντούσε πέρα πέρα· εἰς ὀλίγην ὄραν ὄλα τὰ σύγνερα, ὡσάν συνακουσμένα, ἀνέβαιναν ἀπ' ὄλα τὰ μέρη καὶ συμμαζωμένα ἀπλώθησαν εἰς ὄλον τὸν οὐράνιον θόλον, συγχρόνως ἀστραποπέλεκκα ἐκατρακυλοῦσαν μὲ ἀπέραντον κρότον καὶ τὰ περισσότερα ἐσθύνοντο, ἄλλα μέσα εἰς τὸν κόλπον, ἄλλα εἰς τὸ μέγα πέλαγος.

Ἐκεῖνοι εὐρίσκοντο εἰς τὸν μεγάλον δρόμον ὅταν ἀνεμοὶ σφοδροὶ πανταχόθεν ἐφυσούσαν, ἐσῆκοναν τὴν σκόνην καὶ τὰ ξερά φύλλα, τὰ ἐστριφογύριζαν, κ' ἔκαναν νὰ τριζοκοποῦν τὰ δυνάτωτερα δένδρα· ὕστερα, ὅταν ὀλιγόστευον ὁ ἀνεμος, ἀκολούθησε βροχὴ καὶ μὲ αὐτὴν χαλαζὶ πυκνὸ, μὲ κλονιὰ χοντρά σάν λεφτοκάρα. Τότε ὁ Ἄντωνιος ἐπέζευσε καὶ εἶπε τοῦ νέου·

— Παιδί μου, ἐδῶ σιμὰ γνωρίζω ἓνα σπήλαιον ἃς καταφύγομε αὐτοῦ· τούτο τὸ καθοῦρι, ὠμίενον, δὲν θὰ πύση γλήγορα· μεῦ ἐπιᾶσθ' ἢ καρδιά καὶ δὲν στέκομαι ἔς τὰ πόδια μου.

Καὶ τ' ἄλογο μοναχὸ τοῦ ἔγυρε ἀπὸ τὸν δρόμον μέσα εἰς ἓνα μονοπάτι, καὶ ἔς ὀλίγο ἐστάθηκε ἐμπρός εἰς τὸ σπήλαιον, ἄλλα ἔτυχε τὸ στόμα νὰ ἦναι φραγμένο· εἶχε τὸ σπήλαιον μίαν μεγάλην ἀγριοσυκιὰ εἰς τὸ πλάγι του, κ' ἐκεῖν' ἡ ἀνεμοσπαρχὴ προτῶρα τὴν εἶχε μισοξεριζώσῃ· τὸ δένδρον δὲν ἔπεσε, ἄλλα καθὼς ἔγυρε, ὡσάν νὰ ἦταν ἐμψυχο πλάσμα, ἀντιστυλώθη μ' ἓναν του κλώνον εἰς τὸ χῶμα, εἰς τρόπον ὅπου ὁ κορμὸς

τῆς συκιᾶς καὶ ὁ κλώνος ἐσχημάτιζαν πλατὺ διαχάλι ἐμπρός εἰς τὸ σπήλαιον, καὶ μὲ τὰ φροντωτὰ τους λιανόκλαδα ἐκλειούσαν τὸ ἐμπασμα· ὁ καιρὸς ἀγρίευε κ' ἐκόντευε νὰ νυκτώσῃ· ὁ νέος ἔσυρε ἀπὸ τὸ ζωνάρι του μίαν κοφτερὴν μάχαιραν ὅπου ἐφορούσε, ἐκούψε κ' ἐπέταξε πέρα τὰ λιανόκλαδα, καὶ ἀμέσως ἐμπήσαν ἐλεύθερα καὶ τὸ ἄλογο κατόπι τους.

Εἰς τὰ μέρη μας ἡ ἀνεμοζάλας, ὅσο μεγάλας καὶ ἂν εἶναι, ὄχι μόνον δὲν μᾶς τρομάζουν ἀλλὰ πολλαῖς φοραῖς μᾶς εὐχριστοῦν· ζεῦρομεν ὅτι εἶναι περαστικαῖς, ὅτι ζωογονοῦν τὴν γῆν καὶ καθαρίζουν τὸν ἄερα καὶ δὲν προξενοῦν καταστροφαῖς, καθὼς συμβαίνει εἰς ἄλλα μέρη ἀπὸ πλημμύρας καὶ ἀπὸ ξεχειλίσματα μεγάλων ποταμῶν. Ἀλλὰ ἡ φοβερὴ νεροποντιὰ ἐκείνης τῆς νυκτὸς διὰ τὸν Ἄντωνιον εἶχε ὄλον τὸν τρόμον ἐξολοθρευτικὸν κατραράκτου· αὐτὴ τοῦ ἔκοβε ξάφνου τὸν δρόμον πρὸς τὴν εὐτυχίαν, εἰς τὴν στιγμὴν ὅπου ἐκόντευε νὰ τὴν ἀπολαύσῃ κ' ἐνῶ τὸ ἐσυλλογιζέτο ἄρχισε νὰ πιστεύσῃ πῶς ἀπὸ τὴν περασμένην νύκτα μόνος ὁ Πειρασμὸς τοῦ τὰ εἶχε ὀργανίσῃ ὄλα, κατὰ θεῖαν παραχώρησιν, γιὰ νὰ πληρώσῃ ταῖς ἀμαρτίας του· καὶ μὲ αὐτοὺς τοὺς στοχασμοὺς, ἄμα ἐμπῆκε εἰς τὸ σπήλαιον, ἔξαψε χάρμω, ἄρχισε νὰ δέρονται καὶ νὰ κλαίῃ, τόσο πού ἐφαίνετο πῶς τὸ λυγρεῖο θὰ τὸν πνίξῃ.

[Ἐπειτα συνέχισα]

ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΟΥΛΙΑΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑΙ

ΕΡΝΕΣΤΟΣ ΡΕΝΑΝ

Ὁ Ἐρνέστος Ἐρνάν ἦτο Βρετανὸς τὴν καταγωγὴν. Ἐγεννήθη ἐν Τρεγκιὲ τῆς Βρετανίης, τῆς ἀπωτάτης ταύτης ἀδελφῆς τῆς Ἑλλάδος, ὡς τὴν ὀνομάζει ὁ μέγας συγγραφεὺς, ὁ βίος του δὲ καὶ ὁ χαρακτήρ του ἔργου του ὑπῆρξαν ἡ ἐπισημότερα ἐπιθεωρήσιμα τῆς περιήμου θεωρίας τοῦ Ταιν περὶ τοῦ milieu καὶ τῶν κληρονομικῶν ἐπιδράσεων ἐν τῇ φιλολογίᾳ. Ὅταν εἰς μικρὸν τι ξενοδοχεῖον τῶν Παρισίων συνήρχοντο ἀπαξ τοῦ ἔτους οἱ παροικοῦντες Βρετανοὶ διὰ νὰ ἐορτάσουν, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἐρνάν, τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἀπουσίας γενεθλίου καὶ οἱ νέοι ἐψάλλον περίξ του τὰς βρετανικὰς παραδόσεις, οἱ μεγάλοι γλαυκοὶ ὀφθαλμοὶ του ἐξήστραπτον, τὸ θέαμα δ' ἐκείνο συγγραφῆς τοιαύτης φήμης, τὸν ὅποιον ἐφαίνετο ὅτι τόσοσιν ἠῦφρανεν ἡ ἐορτὴ καὶ ὅστις τόσοσιν ἀπλοῦς ἐδεικνύετο πρὸς τοὺς συμπολίτας του, τοὺς περιτοχιζόντας αὐτὸν διὰ τῆς εὐλαβοῦς συμπαθείας των, ἐνέπνεε κατ' ἐξοχὴν αἰσθήματα γαλήνης καὶ συγκινήσεως. Ἐνόμιζε τις ὅτι ὁ μέγας συγγραφεὺς πρὸ μικροῦ εἶχεν ἐγκαταλίπει τὴν γενέθλιον πόλιν του, αὐτὴν παλαιὰν σκοτεινὴν ὄβλην, τὴν ὅποιαν πιέζει τυραννικῶς ὁ καθεδρικός νόσος τῆς· ἀλλ' ὅπου αἰσθάνεται τις ζωντανὴν τὴν διαμαρτυ-

ρησιν κατὰ παντὸς ὅτι εὐτελὲς καὶ κοινόν». Ἡ πρωτοτυπία τῆς ἰδιοφυίας του, ὁ χυμὸς τοῦ τάλαντου του εἶνε ἀπόρροια τοπικῶν ἐπιρροῶν. Ὅλα τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ βρετανικοῦ πνεύματος ἀνευρίσκονται εἰς τὸν χαρακτήρα τοῦ Ἐρνάν. Φύσις ποιητικὴ, μυστικισμὸς πλήρης ἀβρότητας, γλυκειὰ τις μελαγχολία, ὁμοιάζουσα πρὸς βέμβην μᾶλλον παρὰ πρὸς θλίψιν, ἰδοῦ ποῖται εἶνε αἱ κύρια ἰδιότητες τοῦ συγγραφῆς τοῦ Βίου τοῦ Ἰησοῦ.

Αὐτὸς ὁ ἴδιος, εἰς τὴν ἐξακουστὴν ἐκείνην Προσευχὴν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, τὴν προσευχὴν τὴν ὅποιαν προσηχθήθη, ὅταν ἠδυνήθη νὰ ἐμβιβθῆ εἰς τὸ ἀπόλυτον καλόν, εἶπεν: «Ἐγεννήθη, θεὰ γλαυκῶπις, ἀπὸ γονεῖς βαρβάρους, εἰς τὴν χώραν τῶν ἀγαθῶν καὶ ἐναρέτων Κιμμερίων, οἱ ὅποιοι κατοικοῦν τὴν ἀκτὴν θαλάσσης σκοτεινῆς, βραγχοσπάρτου καὶ διαρκῶς ἀνεμοδερομένης. Μόλις γνωρίζομεν τὸν ἥλιον. Ἄσθη εἶνε ἐκεῖ τὰ θαλάσσια βρύα, τὰ φύκη καὶ τὰ πολύχρωμα κογγύλια, τὰ ὅποια εὐρίσκει τις εἰς τὸ βάθος τῶν μοναχικῶν ὀρμίσκων. Τὰ νέφη φαίνονται ἄχροα καὶ ἡ χαρὰ εἶνε καὶ αὐτὴ κᾶπως μελαγχολικὴ· ἀλλὰ πηγὰι ψυχροῦ ὕδατος ἀναβλύζουσι ἀπὸ τοὺς βράχους καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν νεανίδων ὁμοιάζουσι πρὸς τὰς πρασινὰς ἐκείνας πηγὰς, ἐντὸς τῶν ὁποίων κατοπτρίζεται ὁ οὐρανός. . . . Οἱ πρόγονοί μου, ἐφ' ὅσον ἤμπορῶν ἠ' ἀναδράμω μέχρις αὐτῶν, ἐπεχειροῦν ναυσιπορίας μακρὰς εἰς θαλάσσας, τὰς ὁποίας οἱ Ἀργοναῦταί σου δὲν ἐγνώρισαν. Ὅταν ἤμην παιδίον, ἤκουσα ἄσματα τῶν πολιτικῶν χωρῶν. Ἐλικνίσθη μὲ τὴν ἀνάμνησιν τῶν πλωτῶν πάγων, τῶν ὀμιχλωδῶν, γαλακτοχρόων θαλασσῶν, τῶν νήσων, ἐπὶ τῶν ὁποίων τὰ πτηνὰ ψάλλουσι καθ' ὠρισμένας ὥρας καὶ ἀριπτάμενα ὄλα ὁμοῦ συσκοτίζουσι τὸν οὐρανόν. . . .»

Ὁ πατήρ τοῦ Ἐρνάν ἦτο ναυτικός, ὁ μέγας συγγραφεὺς δ' ἐγεννήθη εἰς ἐποχὴν δεινῶν οικονομικῶν στενοχωριῶν τῆς οἰκογενείας του. Ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἐρνάν—ἡ ἀχώριστος τῆς ζωῆς του καὶ τῶν μελετῶν του σύντροφος, τῆς ὁποίας τὸν βίον διηγήθη εἰς φυλλάδιον, σχεδὸν ἀνέκδοτον, θεωρούμενον ὡς τὸ μᾶλλον συγκινητικόν, ἂν ὄχι τὸ τελειότερον τῶν ἔργων του—ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν σχολείου τινός, ἐνῶ εἰς τῶν ἀδελφῶν του προσελαμβάνετο ὡς ὑπάλληλος εἰς τράπεζάν τινα, καὶ ὁ Ἐρνάν, ὅστις ἦτο ὁ νεώτερος, εἰσῆρχετο εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Τρεγκιέ.

«Οἱ διδάσκοντες ἐν αὐτῇ ἱεραῖς μ' ἐδίδαξαν, λέγει ὁ Ἐρνάν, κατὰ τὴν ἀρχαίαν μέθοδον ἧτις ἦτο καὶ ἡ καλλιτέρα. . . . Προσεπάθουν πρὸ παντός νὰ κορφώσουν ἀγαθοὺς ἀνδρας. . . . Οὕτω τὴν ἐπαύριον τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1830, ἔλαθα τὴν ἀνατροπὴν, ἧτις ἐδίδετο ὑπὸ τῶν μοναχικωτέρων θρησκευτικῶν ἐταιριῶν πρὸ δύο αἰῶνων. . . .»

Καὶ περαιτέρω, συνοψίζων τὴν διαρκὴ ἐντύπωσιν καὶ ἐπίδρασιν, τὴν ἀκηθίσαν ὑπὸ τῆς διδασκαλίας ταύτης ἐπὶ τοῦ νεαροῦ πνεύματος του, δηλοῖ ὅτι δύο ἀπολύτως ἀληθείας ἐνέπνευσαν εἰς αὐτὸν οἱ διδάσκαλοι του: «πρῶτον ὅτι πᾶς ἄνθρωπος σεβόμενος ἑαυτὸν δὲν ὀφείλει νὰ ἐργασθῇ εἰμὴ ὑπὲρ ἔργου ἰδεώδους, διότι πάντα τὰ ἄλλα εἶνε δευτερεύοντα,

ἀσῆμαντα, σχεδὸν αἰσχυντηλά· ignominia seculi· ἡ δευτέρα, ὅτι ὁ χριστιανισμὸς εἶνε ἡ σύνθεσις παντὸς ἰδεώδους. . . .» Αἱ δύο αὗται ἀλήθειαι ὑπῆρξαν ὁ ὀδηγὸς τῆς ἠθικῆς ζωῆς τοῦ Ἐρνάν. Μὲ τὴν πάροδον τοῦ καιροῦ ἔδωκεν ἴσως εἰς αὐτὰς ἔννοιαν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀβρᾶν καὶ λεπτεπίλεπτον, ἀλλ' οὐδέποτε ἔπαυσεν εἰς αὐτὰς νὰ ὑπάγῃ καὶ τῆς ἐνεργείας του τὴν θετικὴν δράσιν καὶ τῶν φιλοσοφικῶν του μελετημάτων τὴν βαθεῖαν βέμβην.

Ἐκ τῆς πρώτης ταύτης παιδεύσεως τοῦ ὁ Ἐρνάν ἐτήρησε καὶ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν παράστασιν καὶ εἰς τὸν τρόπον τοῦ ὀμιλεῖν καὶ εἰς τὸν τρόπον τοῦ γράφειν κατὰ τι τὸ ἡδέως ἱερατικὸν καὶ σεμνόν. Ὁμοιάζει πρὸς λαϊκὸν ἐπίσκοπον, ὅστις πρὸ ὀλίγου εἶχεν ἀποβάλλει τὴν μίτραν καὶ εἶχεν ἀποθέσει τὴν ποιμαντορικὴν βακτηρίαν, ἀλλ' ὅστις διετήρησεν ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ Εὐαγγελίου, ἐκ τῆς βαθείας μελέτης τῶν ἱερῶν κειμένων, ἐκ τῆς ψυχικῆς ἐπικοινωνίας πρὸς τὸν κόσμον τῶν Γραφῶν καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὸν χαρακτήρα κήρυκος τοῦ θεοῦ λόγου, νεωτεριστικοῦ, εὐγλωττοῦ, ποιητικοῦ, πλήρους πάθους καὶ ἐξάρσεως, ἐναρμονίου, μελωδικοῦ.

«Ὅσοι δὲν γνωρίζουσι τὸν Ἐρνάν ἢ ἐξ ὀνόματος, ὅσοι δὲν ἐνέκυψαν ποτὲ εἰς τὸ ἔργον του, ὅσων ἡ μουσικὴ τοῦ ὕφους δὲν ἐλίκνισε τὰ φιλοσοφικὰ ὀνειρα, φαντάζονται αὐτὸν ὡς ἀπαίσιον τινα αἰρετικόν, ὡς ἀρνητὴν τοῦ Χριστοῦ, ὀβριστὴν τῆς θρησκείας, ἐχθρὸν τοῦ χριστιανισμοῦ. Ὅχι, ἀγαθοὶ ἄνθρωποι! Ὁ Ἐρνάν εἶνε ὁ ἐκτὸς τοῦ χριστιανισμοῦ χριστιανός, ὁ μὴ πιστεύων εἰς τὴν θεῖαν καταγωγὴν τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ λατρεύων αὐτὸν ὡς Θεόν. «Δὲν εἶσαι χριστιανός», τοῦ ἔλεγεν ὁ διδάσκαλός του Γοττοφρέδ εἰς τὴν ἱερατικὴν σχολὴν τοῦ Ἰσοῦ, ἀλλὰ πολὺ δικαιότερος καὶ φιλοσοφικώτερος ἦτο ὁ χαρακτήρισμός τοῦ ἄλλου διδασκάλου του, ὅστις βλέπων αὐτὸν διαρκῶς ἐγκύπτοντα εἰς βαθείας μελέτας, καὶ ἠδονικῶς βροφόντα, ὡς πνευματικὸν ὄπιον, τὰ συμπεράσματα τῶν φιλοσοφικῶν ἔργων, ἔλεγε περὶ αὐτοῦ:

«Τὸ καυμένο τὸ παιδί! Τί εὐμορφὸς ποῦ εἶνε ἐταῖ κοουκουλωμένο! Μὴ τὸ ταράττετε! Θὰ μελετᾷ, θὰ μελετᾷ ἀκατάπαυστα καὶ ὅταν ἡ μέριμνα τῶν ψυχῶν τὸν καλῇ θὰ μελετᾷ ἀκόμη. Κοουκουλωμένος εἰς τὸ ἐπανωρόριόν του θὰ λέγῃ εἰς τοὺς ἐρχομένους πρὸς αὐτόν: «ὦ, ἄφετέ με. . . ἤσυχον!» Ποῖα παραστατικώτερα εἰκῶν τοῦ μέλλοντος ἀμελλίτου διλετταντισμοῦ τοῦ Ἐρνάν, τοῦ φιλομαεδοῦς σκεπτικισμοῦ του, τῆς ἀβροτάτης ἀπεισοδοξίας του, τῆς φιλοσοφίας του, ἧτις δὲν ἀπολήγει εἰς συμπεράσματα καὶ ἀφίνει τὰ πάντα κυμαινόμενα ὡς ἐν γλαυρᾷ καὶ ἀορίστῃ ἀτμοσφαιρᾷ βαρυτάτων ἀνατολικῶν μύρων;

«ὦ! καί! ἂν ἔπαισες εἰς τίποτε, εἰς τούτο ἔπαισες, διδάσκαλε θεῖε! Ὅτι ἐξήγειρας εἰς τὴν ψυχὴν τῆς ἀνθρωπότητος ὄλας τὰς περιεργείας καὶ δὲν ἱκανοποίησας καμμίαν, ὅτι ἀφύπνισας ὄλους τοὺς πόθους τῆς ἀληθείας καὶ δὲν ἐκόρσεσες οὐδένα, ὅτι μᾶς ἐπέδειξες μακρόθεν ὄλα τὰ ἰδεώδη καὶ εἰς οὐδὲν μᾶς ὠδήγησες. Ἐφάνης γλυκύς, γενναῖος εἰς

ΕΡΝΕΣΤΟΣ ΡΕΝΑΝ

Κατά νεωτάτην ελαιογραφικὴν εἰκόνα τοῦ Bonnat.

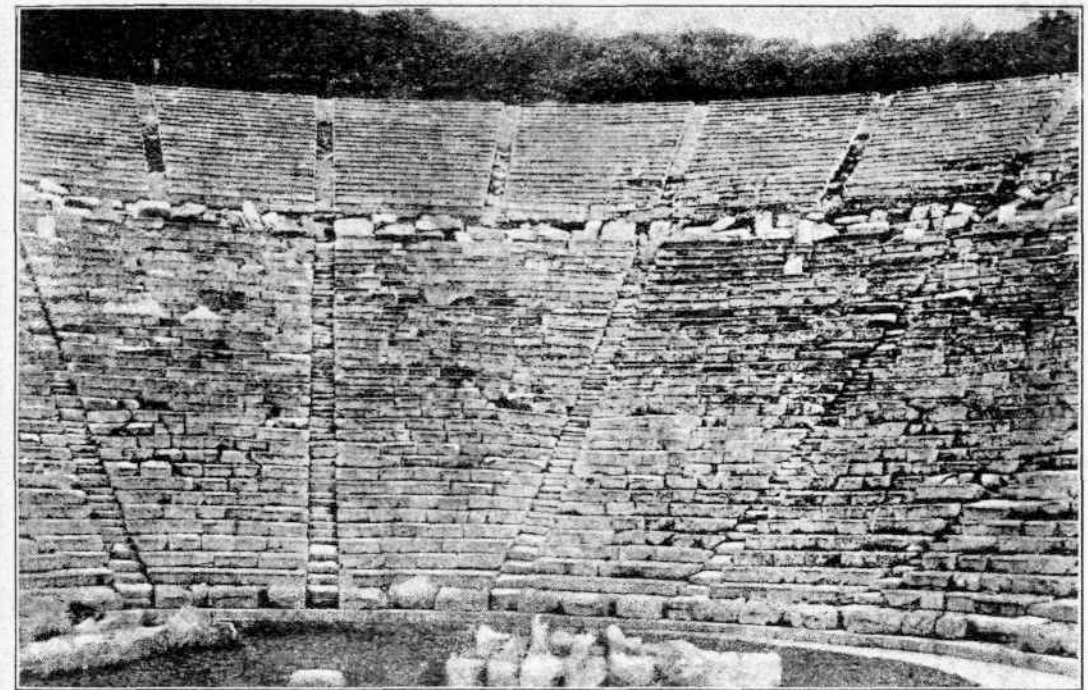
πνευματικῆς ἀπολαύσεις, ἀνυπερέβλητος εἰς γοητεῖαν, ἀλλὰ φεῖ! τὰ διδάγματά σου, λαμπρὰ ὡς αἱ ἱριδόχροες πομφόλυγες τοῦ σάπινος, δὲν ἀφίνου μεταξὺ τῶν δακτύλων μας ἢ ὀλίγας σταγόνας ὕδατος. «Ὡ! διατί νὰ κλονισθῇ ἡ πίστις σου, διδάσκαλε θεῖε, διατί νὰ παραχθῇ ἡ ψυχὴ σου ὑπὸ τῶν ἀμφιδολιῶν, διατί νὰ διανοιχθοῦν οἱ ὀφθαλμοί σου εἰς τὸ φῶς τῆς ψυχρᾶς ἀληθείας; Ἄνευ τούτου ἢ ἤσο ἕως ὁ θεμελιωτῆς νέας πίστεως, ὁ ἰδρυτῆς νέας θρησκείας, τῆς θρησκείας τῶν ἰδεωδῶν...

Ἀλλ' ἂν ἡ ψυχὴ ἡμῶν θλίβεται διὰ τοῦτο, ὁ νοῦς θαυμάζει. Ἡ ἀθάνατος δόξα τοῦ βίου τοῦ Ρενάν εἶνε ὅτι ἐφήρμοσε τὴν ἀρχήν, καθ' ἣν ἡ ἐξωτερικὴ ζωὴ δέον νὰ εἶνε σύμφωνος πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν, καὶ αἱ πράξεις μὲ τὰς ἰδέας μας. Ὅταν ὁ Ρενάν εἰσήλθεν εἰς τὴν σχολὴν τοῦ ἀγίου Σουλπικίου ἐπίστευεν — ὅταν ἔπαυσε νὰ πιστεύῃ ἐξῆλθεν ἐξ αὐτῆς μὲ τὴν θλιβερὰν ἀποψιν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀναδημιουργήσῃ τὴν ζωὴν του ἀπὸ θεμελιῶν, βαδίζων ἐντελῶς πρὸς τὸ ἄγνωστον. Τοιαῦται ἀποφάσεις κατατάσσου καὶ ταξινόμου τὰς ψυχὰς, ἔστω καὶ ἐπὶ ταῖς βαρυτάταις τῶν θυσιῶν, — ποῖα δὲ βαρυτέρα θυσία ἢ ἡ ἀπώλεια τῆς πίστεως, ἣτις ἐφιότιζεν, ὠδήγει καὶ ἐγλύκαινε μέχρι τοῦδε;

Τὸ κατ' ἐξοχὴν ἔργον τοῦ Ρενάν εἶνε ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ. Ὑπάρχουν πολλοὶ ἀγνωστοὶ τὸν Μάρκον Αὐρήλιον, τὸν Ἀγ. Παῦλον, τὸν

Ἀντίχριστον, τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ἰσραήλ, τὴν μετάρρασιν τοῦ Ἀσματος τῶν Ἀσμάτων, τὰς Ἀναμνήσεις του, τὸ Μέλλον τῆς Ἐπιστήμης, ἀλλ' οὐδεὶς ὁ ἀγνωστὸν, τοῦλάχιστον ἐκ φήμης, τὸν Βίον τοῦ Ἰησοῦ.

Ἐξεδόθη τὸ 1863 καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ εὐθὺς ἄμα τῇ ἐκδόσει του κατέστη ἔνδοξος. Δὲν ἦτο μόνον ἡ μελωδικὴ μαγεία τοῦ ὕφους, ἣτις κατέστησε τὸ βιβλίον περιζήτητον. Τὸ θέμα του εἴλκυσε ἐπίσης τὴν κοινὴν προσοχὴν. Ὁ Ρενάν ἔθιγε τὰς λεπτοτέρας χορδὰς τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως. Ὅχι μὲ τὴν γλευαστικὴν ἀπιστίαν τοῦ Βολταίρου, ὅστις χαιρετῶν τὸν διερχόμενον Σταυρὸν καὶ ἐρωτώμενος πῶς ἔπραττε τοῦτο ἀπήντα: «Nous ne nous parlons pas, mais nous nous saluons», ἀλλὰ μὲ τὴν μελαγχολικὴν καὶ βεβδὴν λατρείαν, τὴν ἀποτελοῦσαν ἐν ἐκ τῶν ἰδιαζόντων γνωρισμάτων τῆς ἀσυληπτοῦ καὶ ποικιλιωτάτης εἰς λεπτοτάτας ἀποχωρώσεως ἰδιοφυίας του. «Ὡ! Τοῦ ὠμίλει αὐτὸς, τοῦ ὠμίλει παθητικῶς, καὶ τὸν ἐχαίρετα, τὸν ἐχαίρετα βαθέως, τὸν Ἐσταυρωμένον, ὅταν διήρχετο. Κατέθετε τὸ σῶμά του ἐντὸς τοῦ τάφου καὶ, Μυροφόρος τοῦ αἰῶνός του, τὸν ἔκλαιε μὲ δάκρυα ἀρρήτως μελαγχολικὰ καὶ ἠδέα, κλαίων, κλαίων ἑαυτὸν, διότι δὲν ἐπίστευε, καὶ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ πιστεύσῃ εἰς τὴν θεότητα τοῦ εὐγενεστέρου θύματος, τὸ ὅποιον ἔγχεσε ποτε τὸ αἷμά του ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος. Τὸ βιβλίον τοῦτο, τοῦ ὁποίου ὄμοιον δὲν ἐγράφη, εἶνε παθητικὸν καὶ γλυκύτατον κρᾶμα λατρείας καὶ κρι-

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ ΤΗΣ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ

τικῆς ἀναλύσεως, ἐπιστήμης καὶ ποιήσεως. Ἡ ποίησις τῶν ἐρατεινῶν τοπίων τῶν Ἁγίων Τόπων θαυμασιῶς περιβάλλει καὶ ἐξαιρεῖ τὸ ὑπερφυῆς πρόσωπον ἐκείνου, ὅστις ἐθυσιάσθη διὰ τὴν σῶσιν τὸν κόσμον ἀπὸ τοῦ σκότους καὶ τῆς ἁμαρτίας. Οἱ εὐλαβεῖς ἔμειναν κατάπληκτοι καὶ μαγευμένοι. Οἱ ἄθρησκοι ἐγοητεύθησαν. Οἱ ἀδιάφοροι συνειννήθησαν. Δὲν εἶχεν ἰδῆ ὁ κόσμος ἀκόμη ὄμοιον θέαμα, ἀπίστον νὰ περιεχῆ μὲ σμύρναν καὶ ἀλόην λατρείας τοιαύτης τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶχεν ἰδῆ ἐχθρὸν τοῦ χριστιανισμοῦ νὰ ἐμίλη μετὰ μεγαλειότηρας περὶ αὐτοῦ τρυφερότητος, οὔτε ἀρνητὴν τοῦ Κυρίου νὰ ἀπευθύνῃ πρὸς αὐτὸν δεήσεις λυρικωτέρας.

Παρελθούσης τῆς πρώτης καταπλήξεως τὸ βιβλίον ἐξήγειρε θύελλαν, θύελλαν πολεμικὴν, διὰ τῆς ὁποίας, κατὰ τὴν παρομοίωσιν τοῦ Βουρζέ, τὸ βιβλίον ἐδάδισε, ὡς ὁ Χριστὸς ἐπὶ τῶν κυμάτων, χωρὶς οὔτε μίαν θρῖζ τῆς θείας αὐτοῦ κεραιλῆς νὰ παραχθῇ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου. Σήμερον ἡ θύελλα διελύθη καὶ τὸ βιβλίον παρήμεναι. Παραμένει ὡς τὸ ἄκρον ἄκρον τῆς φιλοσοφικῆς καὶ ποιητικῆς ἀνυψώσεως κριτικοῦ πνεύματος, ὡς μία τῶν ἀγνωτέριων κορυφῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων συναντηθεῖσα ἡ Ἐπιστήμη καὶ ἡ Ποίησις ἀντήλλαξαν μακρὸν καὶ περιπαθὲς φιλίμα, ἀρραδῶνα μελλουσῶν συναντήσεων, ἐγγύθισιν τῆς προσδοκωμένης καὶ ὑποφωσκούσης κοινοζωίας.

Ὁ Ρενάν ἐχαρακτήρισεν ἑαυτὸν μετὰ γλαφυρᾶς ἀκριθείας, γράφων εἰς τὰς Ἀναμνήσεις του: «Ἐκὼν ἄκων καὶ παρὰ πάσαν εὐσυνείδητον προσπάθειάν μου πρὸς τὴν ἐναντίαν διεύθυνσιν, ἡμῖν προωρισμένοι νὰ εἴμαι ὅ,τι εἴμαι, ῥομαντικῶς δια-

μαρτυρούμενος κατὰ τοῦ ῥομαντισμοῦ, φίλος τῶν οὐτοπιῶν, κηρύσσων ἐν τῇ πολιτικῇ τὴν πρακτικότητά, ἰδανιστῆς κοπιᾶζων πολὺ διὰ τὴν φανῆ ἀνθρωπος τῆς ἐποχῆς του, κρᾶμα ἀντιφάσεων ἀναμιμνήσκων τὸν τραγέλαφον, τὸν ἐκ διπλῆς φύσεως ἀποτελούμενον. Τὸ ἡμισὺ μου ἐπέπρωτο ν' ἀσχολῆται εἰς κατάλυσιν τοῦ ἐτέρου ἡμίσειός μου, ὡς τὸ μυθολογούμενον ἐκεῖνο ζῶον τοῦ Κτησίου, τὸ κατατρῶγον τοὺς ἰδίους πόδας. Ὁ μέγας παρατηρητῆς Σελμεῆλλ Λακούρ εἶπεν ἐξαιρέτως: «Σκέπτεται ὡς ἀνὴρ, αἰσθάνεται ὡς γυνή, πράττει ὡς παιδίον». Καὶ δὲν παραπονοῦμαι διὰ τοῦτο, ἀφοῦ ἡ πολυπλοκὸς αὐτῆ συγκρότησις μοὶ παρέσχε τὰς ζωηροτέρας πνευματικῆς ἀπολαύσεις, τὰς δοθείσας εἰς τὸν ἀνθρώπον».

Ἦτο πράγματι τὸ μᾶλλον ἀσύλληπτον τῶν πνευματικῶν, ὁ δυσαναλυτότερος τῶν χαρακτήρων, ἡ ποικιλιωτέρα τῶν ψυχῶν, ὁ νεώτερος Πρωτεύς, ὁ θέλγων, ὁ γοητεύων, ὁ σαγηνεύων, ἀλλὰ μὴ παρέχων ὀρισμένως δοξασίας, συμπεράσματα μαθηματικά, γνώμας σαφεῖς καὶ ὀρισμένας, εἰς τὴν περικυκλοῦσαν τὴν παρφαῖ αὐτοῦ δόξαν ἠθικὴν βουλιμίαν. Δὲν δύναμαι ἐδῶ νὰ ἐπιχειρήσω ἀναλύσιν τῆς φιλοσοφίας του, τῆς γαληνίου καὶ εὐμειδοῦς, τῆς μαλακῆς καὶ ἀβρᾶς, κατὰ βλάθος ὁμῶς ἀπισιοδόξου καὶ πικρᾶς, ἀλλ' ὁ Ρενάν δὲν ἔγραψε διὰ θετικὰ πνεύματα, φέροντα ἐν ἑαυτοῖς τὴν δίψαν τῆς πραγματικότητος: ἔγραψε διὰ τοὺς ἀδιορθώτους ὄνειροπόλους, τοὺς θαυμάζοντας τὴν ἐλαφρὰν κόνιν τῶν λαμπρῶν τῆς ψυχῆς πτερύγων, χωρὶς νὰ ζητοῦν ποτὲ ν' ἀνακαλύψουν ἀπὸ τί συγκείται αὕτη. Ἐγράψε διὰ τοὺς ποιητὰς, διὰ τὰς γυναῖκας καὶ διὰ τοὺς εἰσοσκατεῖς νέους — διὰ τὰς καρδίας μᾶλλον ἢ διὰ τὸ πνεῦμα.

Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ῥενάν ἡ σύγχρονος ἀνθρωπότης χάνει θεσπέσιον μελωδόν, ὅστις ὑπὲρ τὸν ἡμισυν αἰῶνα διὰ τῆς μουσικῆς τῆς γλώσσης ἐβαυκάλισεν ὅλα αὐτῆς τὰ ὄνειρα, ἔψαλε τὰς χαράς καὶ τὰς θλίψεις, ἐξῆρε τὸν ἀγνότατον αἰθέρα τῶν φιλοσοφικῶν προβλημάτων, ἔθεσε τὰ ἰδεώδη τῆς. Ὁ Ῥενάν ἐγεννήθη χριστιανὸς καὶ ἀποθνήσκει μόνον ἰδανιστής. Δὲν ἀπηνήθη τὸν Χριστόν. Οὐδεὶς ὡς αὐτὸς ἠγάπησε τὸν Ἐσταυρωμένον τρυφερώτερον καὶ οὐδεὶς ἔφρανε τοὺς πόδας τοῦ Ναζωραίου μὲ δάκρυα παθητικώτερα. Ἀλλὰ τὴν θρησκείαν τῶν ἐξωτερικῶν τύπων, τῶν συμβόλων, τῆς ἐπιπολαίου λατρείας ἀντικατέστησε διὰ τῆς θρησκείας τῆς ψυχῆς καὶ τὸν βίον του ἐκανόνισεν, οὐχὶ κατὰ δόγματα, ἀλλὰ κατὰ βαθεῖας φιλοσοφικῆς καὶ ἠθικῆς πεποιθήσεις. Ἐπίστευεν ὅτι ἡ ζωὴ δὲν ἔχει ἀξίαν εἰμὴ διερμηνευομένη καὶ μεταμορφουμένη διὰ τῆς μαγικῆς ἐπιρροῆς τοῦ Ἰδανικοῦ καὶ ὁ βίος αὐτοῦ ὅλος ὑπῆρξεν ἐν διαρκῆς ἄσπαστον πρὸς τὸ Ἰδανικόν. Ἐνεκα τούτου καὶ αὐτὸς ὁ σκεπτικισμὸς του ὡς πρὸς τὰς μορφὰς τοῦ ἰδεώδους δὲν φθείρει τὸ αἰσθημα, καὶ αὐτὸς ὁ διλετταντισμὸς του παραμένει εὐγενῆς καὶ ὑψηλὸς ὡς ἡ ἀδολος πίστις, καὶ αὐταὶ αἱ ἀρνήσεις του δὲν ἀπολήγουν εἰς ξηρότητα, ἀλλὰ καταδρασίζουσι τὴν ψυχὴν καὶ τὴν κατευφραίνουσι. Ἐὰν τὸ βάθος τῆς φιλοσοφίας του ἦτο ἡ ἀπαισιοδοξία, ἡ λαμπρὰ καὶ ἀμφοτεροῦ περιβολὴ τοῦ ὕψους του, τὸ ὅποιον κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Σαρσαί, τὸσον λάμπει, ὡστε ἀνάγκη τις νὰ φορῆ πράσινας διόπτρας, ὅταν ἀναγινώσκῃ τὸν Ῥενάν, μὰς ἐμποδίζει νὰ διακρίνωμεν αὐτήν.

Δὲν θὰ ἐπιχειρήσω ν' ἀναλύσω ἐνταῦθα ἄλλα ἔργα τοῦ Ῥενάν. Ἀρκεῖ νὰ σημειώσω, ὅτι καθ' ὅλον τὸν βίον του εἰργάσθη, εἰργάσθη, εἰργάσθη, αὐτὸς ὁ ἀπίστος, ὡς βενεδικτινὸς ἀληθής! Ἐταξείδευσε, περιηγήθη τοὺς Ἁγίους Τόπους, ὁπότεν ἔφερε τὰς ἀπαρχαμίλλους ἐκείνας περιγραφάς, τὰς πληροῦσας τὰς σελίδας τοῦ Βίου τοῦ Ἰησοῦ, ἤλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἀνελθὼν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν προσηυχῆθη γονυπετῆς εἰς τὴν θέσιν, ὅπου ἦτο τὸ ἄγαλμα τῆς Παρθένου καὶ κατὰ τὴν ὁμολογίαν του ἐκοινωνήσε τοῦ ἀπολύτου καλοῦ, ἀνέλαβε κολοσσικῆς κριτικῆς καὶ φιλολογικῆς ἐργασίας, τὰς ὁποίας ἔφερε πάσας εἰς πέρας, κατεβίβασε διὰ τῆς γοητείας τοῦ ὕψους καὶ τῆς μαγείας τῆς ἐν πεζῷ λόγῳ ποιητικῆς του μέχρι τοῦ πολυλοῦ πλήθους ἀσχολίας, θεωρουμένης ἕως τότε ὡς κτήμα ὀλίγων τινῶν, ἔγραψε σελίδας, αἱ ὁποῖαι θ' ἀπομείνουν ἀπαρχαμίλλον ὑπόδειγμα τελειότητος τῆς γαλλικῆς γλώσσης κατὰ τὰ τέλη τοῦ 19^{ου} αἰῶνος, ἔλαβε δεκάκις, ἑκατοντάκις τὸν λόγον εἰς συμπόσια, εἰς ἀκαδημαϊκὰς ἐορτάς — τὸ κύκνειον ἄσμα του ὑπῆρξεν ὁ περὶ Ἑλλάδος λόγος του κατὰ τὸ συμπόσιον τοῦ Συλλόγου πρὸς διδασκίαν τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων — καὶ ἀπέθανε συζητούμενος, πολεμοῦμενος διὰ τὸ ἀρνητικὸν τοῦ φιλοσοφικοῦ του συστήματος, τὸν σκεπτικισμὸν του, ὅστις δὲν ἠδυνήθη νὰ δώσῃ τροφήν εἰς τὴν διψῶσαν πίστιν καὶ ἀγάπην ἀνθρωπότητος, ἀλλ' ἀρρήτως, ἀρρήτως θαυμαζόμενος.

« Ἀπαρνοῦμαι, (ἔγραφε κάπου ὁ Ῥενάν), ὅλας τὰς βλασφημίας, τὰς ὁποίας οἱ φυσικοὶ φόβοι τῆς τελευ-

ταίας ὥρας ἠδύναντο νὰ μὲ κάμουν νὰ προσφέρω κατὰ τοῦ Θεοῦ. Ἡ ζωὴ, ἥτις μοῦ ἐδόθη χωρὶς νὰ τὴν ζητήσω, ὑπῆρξε δι' ἐμὲ εὐεργεσία. Ἐὰν μοῦ προσεφέρετο καὶ πάλιν θὰ τὴν ἐδεχόμην ἐκ νέου, καὶ ἐκτὸς ἐὰν τὰ τελευταῖά μου ἔτη μοῦ ἐπιφυλάσσον ὀδύνας παραπολὺ σκληράς, δὲν ἔχω παρὰ λόγους εὐχαριστιῶν πρὸς τὴν αἰωνίαν αἰτίαν παντὸς ἀγαθοῦ διὰ τὸν χαριτωμένον περίπατον, τὸν ὅποιον μοῦ ἐδόθη νὰ ἐκτελέσω διὰ μέσου τῆς πραγματικότητος ».

Ὁ Ῥενάν ἔγραψε μόνος τὸν ἐπιτάφιόν του! καὶ ὅλη ἡ φιλομειδῆς, γοητευτικὴ καὶ εἰρωνικὴ φιλοσοφία του περιλαμβάνεται εἰς τὰς ὀλίγας αὐτὰς λέξεις. Διὰ μέσου ἀνθέων δροσοπετάλων ὠδήγησε τὴν σκεπτομένην, τὴν πάσχουσαν, τὴν φιλοσοφοῦσαν ἀνθρωπότητα πρὸς τὴν λύσιν τῶν μεγάλων ἠθικῶν προβλημάτων τοῦ αἰῶνος, ὁ Ῥενάν μετ' ἀνθῆς εὐγνωμοσύνης καὶ συμπαιθείας, σκεπάζει καὶ ἡ σκεπτομένη, ἡ πάσχουσα, ἡ φιλοσοφοῦσα ἀνθρωπότης τὸ γαλήνιον φέρετρον τοῦ φιλοσόφου, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ βαθὺς καὶ γλυκύτατος τοῦ Ἰδανισμοῦ ἱερεὺς, ὅστις, γεννηθεὶς εἰς τὰς δουλκώδεις χώρας τοῦ βορρᾶ, ἠσθάνετο μυστηριώδη συνάφειαν πρὸς τὴν ἐλληνικὴν ψυχὴν, ἔψαλε δὲ τὴν Ἀκρόπολιν ὡς μέγας ποιητῆς, ἀκροασθεὶς τοῦ Πλάτωνος καὶ μεταλαθῶν τοῦ μέλιτος, τὸ ὅποιον, κατὰ τὸν ποιητὴν, αἱ μέλισσαι τοῦ Ὑμητοῦ ἀπέβησαν εἰς τὰ χεῖλη τοῦ Ἀθηναίου φιλοσόφου.

ΔΗΜ. ΚΑΚΛΑΜΑΝΟΣ

ΚΟΡΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ!

ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΑΙ HANNAH LYNCH

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'

Ἰναρίμν.

Οἱ ἐπισκεφθέντες τὴν γῆν τῆς Ἑλλάδος γνωρίζουν ὅτι ἡ ἀρχαία κλασικὴ ὠραιότης σχεδὸν ἐξέλιπε, ἀλλ' ὄχι καὶ ὀλοσχερῶς. Κάποτε, εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, βλέπει πρόσωπον τὸ ὅποιον φαίνεται ὡς ἂν νὰ σὲ προσαγορεύῃ ἐκ τοῦ βάθους παρελθόντων αἰῶνων, μὲ τὸ πρόσθετον γόητρον τῆς μελαγχολίας, τὴν ὁποίαν ἐνετύπωσεν ἐπ' αὐτοῦ ἡ μεσολαβήσασα ἑκατοετη παρακμῆ. Τὸ τοιοῦτον ὄραμα εἶναι σπάνιον, ἀλλ' ὅταν ἀπαχῆ τὸ ἴδιον, μένεις ἐκθαμβὸς ἐνώπιόν του. Τίποτε δὲν συγκρίνεται πρὸς τοιοῦτο κάλλος. Ὁ τύπος ὠραιότητος ἄλλων χωρῶν τῆς Εὐρώπης ἐπισκιαίζεται ὑπ' αὐτοῦ, καθὼς ἐπισκιαίζει τὰς ἰταλικὰς μελωδίας μία φράσις ἀρμονικὴ τοῦ Βεετόθεν.

Ἡ Ἰναρίμν, περιβαλλομένη ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, μὲ μειδιάμα ἐλαφρὸν εἰς τὰ ἐράσματα χεῖλη τῆς, ἰσταμένη ἐκεῖ, ἀπέναντι τοῦ πατρὸς τῆς βυθισμένου εἰς σκέψεις, ἐφαίνετο ὡς νὰ κατέβῃ ἀπὸ τὰ Ὀλύμπια δώματα τῶν Ἀθανάτων. Παρομοίαν μορφήν πλάττει διὰ τῆς φαντασίας

ὁ ἀναδιφῶν τὸ παρελθὸν τῆς Ἑλλάδος καὶ συζῶν μὲ τοὺς ἀρχαίους. Ἡ μικρὰ κεφαλὴ, — ἡ κατάμαυρη κόμη, — ἡ σιτόχρους, λεῖα παρεῖα, μόλις ἀνθίζουσα μὲ τὸ χρῶμα ῥόδου ὠχροῦ ἢ κογγυλῆς τὴν ὁποίαν διαπερᾷ ἀκτίς ἡλίου, — τὸ κανονικὸν στόμα, — στόμα σοβαρὸν μᾶλλον ἢ φαιδρόν, ἀλλὰ γλυκύτατον τὴν ἔκφρασιν, μὲ χεῖλη ὠχρότερα ἢ τὰ χεῖλη τῶν παρθένων τῆς Ἀρκτου, — ἡ λεπτὴ κάθετος μύτη, αἱ τοξοειδεῖς ὄφρεις, αἱ καμπύλαι γραμμαὶ τοῦ πάγωνος μαρτυροῦσαι σταθερότητα χαρακτῆρος, — τὰ πάντα συναπετέλουν γόητρον τι ἀνέκφραστον. Ἀλλ' ὠραίοι πρὸ πάντων ἦσαν οἱ βαθεῖς καστανοὶ ὀφθαλμοὶ τῆς, μὲ ἀποχρώσεις ἡλέκτρον ὅτε ἐξέφραζον χαρὰν, καὶ μὲ λάμψεις λίθου ἀγάτου εἰς στιγμὰς ἀθυμίας.

Τὸ φέρεμά τῆς εἶχε χρῶμα χρυσοκίτρινον βαθύ, εἰς δὲ τὰ ἄκρα, περὶ τὸν λαιμὸν καὶ τὰς χειρῖδας, ἐποικιλίετο διὰ βελούδου χρώματος ὀρειγάλου. Τοῦ αὐτοῦ χρώματος ἦσαν καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ στήθους μεγάλα κουμβία. Βεβαίως ἡ δεσποινὶς Ρεβιτάση δὲν ἠθέληεν ἐκλέξει τοιοῦτον φέρεμα, ἀλλ' ἐξ ἄλλου δὲν θὰ ἠδύνατο καὶ νὰ τὸ φορέσῃ ἐκεῖνη. Δὲν ἦτο τὸσον φαντακτερόν ὅσον ἀσυνήθιστον· προσηρμόζετο ὁμως ἀπταιστως εἰς τὸ γυτὸν σώμα τῆς νέας. Ἡ Ἰναρίμν τὸ ἠγάπα καὶ τὸ ἐφόρει πάντοτε, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠγόρασε τὸ ὕφασμα ἀπὸ τὸν γυρολόγον, ὁ ὁποῖος περιερχόμενος περιοδικῶς τὰ χωρία μετέφερεν ἀπὸ τὴν Σύρον καὶ ἐπρομήθευεν ἐκεῖθεν εἰς τὸ ὠραῖον φῶλον τῆς Τήνου ὑποδείγματα τοῦ τελευταίου συρμού. Εἰς τὸν τράχηλόν τῆς ἐκρέματο ἐκ λεπτῆς χρυσῆς ἀλυσίδος μικρὸς σταυρὸς βυζαντινός, ἐνθύμημα τῆς μητρὸς τῆς, ὁ δὲ παχὺς πλόκαμος τῆς ἀφθόνου κόμης ἦτο ἀνασηκωμένος διὰ μακρᾶς χρυσῆς καρφίδος εἰς τὴν κεφαλὴν τῆς. Ἄς μὴ παραξενεῖθῃ ὁ ἀναγνώστης διὰ τὴν λεπτομέρειαν τῆς περιγραφῆς πραγμάτων τὸσον τετριμμένων. Ἐὰν ἀλλοῦ αἱ νέαι στολιζόνται κατ' αὐτὸν περίπου τὸν τρόπον, δὲν συμβαίνει ὁμως τὸ ἴδιον καὶ εἰς Τήνον. Ἐν γένει δὲ αἱ ἐλληνίδες δὲν συνειθίζουσιν νὰ ἐπιδεικνύουσιν τὴν καλλιτεχνικὴν τῆς Ἰναρίμνς φιλαρέσκειαν, ἀπηλλαγμένην πάσης ματαιότητος καὶ τῆς ἐπιθυμίας νὰ ἐλκύσῃ τῶν ἄλλων τὸν θαυμασμόν.

— Μ' ἐπερίμενες καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο, ἠρώτησε τὸν πατέρα τῆς, ὁμιλοῦσα κατὰ τὸ συνήθες γλῶσσον ἐπιμελημένην, ὄχι τὴν διάλεκτον τῆς πατρίδος τῆς, καὶ μὲ προφορὰν οὐδαμῶς Τηνιακὴν.

— Ναί, ἀγαπητὴ μου, ἀπεκρίθη ὁ Κορ Περικλῆς. Σ' ἐπερίμενα καὶ χαίρω ὅτι ἦλθες. Ἐπεθύμουν νὰ σοῦ εἰπῶ ὅτι θὰ ἦτο καλὸν νὰ μείνης ὀλίγας ἡμέρας μὲ τὴν θεῖαν σου εἰς Μουσουλοῦν, καὶ νὰ σὲ παρακινήσω μάλιστα νὰ ὑπάγῃς ἐκεῖ σήμερον.

— Διατί; Δὲν ἔχω τόσην ὄρεξιν νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Μουσουλοῦν.

— Θὰ σοῦ ἤμην πολὺ εὐγνώμων, Ἰναρίμν, ἐὰν ἐπήγαίνες σήμερον, εἶπεν ὁ γέρον εὐγενῶς καὶ ὡς ἀποτεινόμενος πρὸς ἴσον του. Ἄλλως, ἐθέσει πάντοτε καὶ μετεχειρίζετο τὴν Ἰναρίμν ὡς υἱὸν μᾶλλον ἢ ὡς θυγατέρα, καθόσον καὶ ἀνδρικῶς τὴν ἀνέθρεψε καὶ τὴν ἐδίδαξε.

— Ἀπορῶ, ἀπεκρίθη, διὰ τὸ μυστηριώδες καὶ ἀσύνηθες ὕψος σου, ἀλλὰ θὰ σὲ ὑπακούσω εἰς τοῦτο καθὼς εἰς ὅλα.

Ἡ ἔκφρασις τῆς εἶχε τι τὸ ἐπιχαρίτως σοβαρόν. Ἐφαίνετο ἀληθῶς ὡς νεαρά τις θεὰ τοῦ Ὀλύμπου. Ὁ πατήρ τῆς ἠγέρθη, ἔθεσε τὰς δύο χεῖρας ἐπὶ τῶν ὤμων τῆς καὶ προσήλωσεν εὐμενῶς τὰ βλέμματα ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς.

— Σ' εὐχαριστῶ, Ἰναρίμν, εἶπεν.

Εἰς τὰς μεταξὺ πατρὸς καὶ θυγατρὸς σχέσεις ἐπεκράτει πάντοτε ἄκρα σοβαρότης καὶ ἐπιφυλακτικότης. Ἴσως ὁ Κορ Περικλῆς ἐμιμείτο κατὰ τοῦτο τοὺς ἀρχαίους μετὰ τῶν ὁποίων συνέζη, ἡ δὲ Ἰναρίμν ἐμιμήθη ἀνεπαισθήτως τὸν πατέρα τῆς. Ὁ γέλως μεταξὺ τῶν ἦτο σπάνιος ὅσον καὶ ἡ ὀργή· καὶ οἱ δύο περιώριζον ἐξ ἴσου τὴν ἐκδήλωσιν πάσης ὀρμητικῆς ἐντυπώσεως.

Ἄς εἰπῶμεν ὀλίγα περὶ τῆς Ἰναρίμνς, ἐνῶ ἐκεῖνη μὲν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν πιστοῦ ὑπρέτου παρεῖται ἐπὶ τοῦ ἡμίονου τῆς πρὸς τὸ ἀπέχον χωρίον Μουσουλοῦν, ὁ δὲ Λανὲκ ἐπὶ τῆς Ἰριδος πλησιάζει πρὸς τὰ παράλια τῆς Τήνου. Ὁ βίος τῆς διήρχετο ἀπλοῦς, ἀνευ συγκινήσεων ἢ περιπετειῶν. Ἀγαπῶσα τὴν σπουδὴν ἐκ παιδικῆς ἡλικίας, ἦτο ἡ μόνη σύντροφος τοῦ λογίου γέροντος, ὅστις ἐξ ἡ νεορώς εἰς τὸ παρελθόν. Ἀλλὰ καὶ τῆς Ἰναρίμνς ἡ φήμη καθ' ὅλην τὴν νῆσον ἠδύνατο νὰ ἐνθυμίση τοὺς ἀρχαίους, ἡ τουλάχιστον τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους. Ἡ ἰσορροπία τῆς Εὐρώπης δὲν ἐκινδύνευεν ἕνεκα αὐτῆς, ἐκινδύνευεν ὁμως ἡ ἡσυχία τῆς νήσου. Τὰ πάντα σχετικῶς βεβαίως· αἱ ἄγνωστοι καὶ ἀζήτητοι κατακτήσεις τῆς Ἰναρίμνς δὲν θὰ ἐξήγειρον τὸν φθόνον οὐδεμιᾶς ἐκ τῶν περιζητήτων νυμφῶν τοῦ Λονδίνου. Ἀλλὰ τῆς ὠραιότερας Ἀγγλίδος ἡ ἐπίδρασις ἐντὸς τοῦ διακεκριμένου καὶ ἐκλεκτοῦ κύκλου τῆς, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν ἐπιρροὴν τὴν ὁποίαν ἡ μορφή τῆς νέας Ἑλληνίδος ἐξήσκει ἐπὶ τῶν ἐξήκοντα καὶ δύο χωρίων καὶ τῶν τεσσάρων δημοκρατικῶν περιφερειῶν τῆς Τήνου, οὔτε πρὸς τὸν μακρὸν κατάλογον τῶν σιωπηλῶν μνηστήρων τῆς, κατάλογον περιλαμβάνοντα ἕνα δῆμαρχον καὶ δύο βουλευτὰς ἀγάμους, καὶ ὅλους τοὺς νέους τῆς νήσου. Μολονότι ἐκ παραδόσεως καὶ συνήθειας περιφρονοῦν ἀπροκαλύπτως τὴν γυναῖκα, οἱ υἱοὶ τῆς Ἑλλάδος ἔχουσιν ὁμως ἀρκετὴν κρίσιν καὶ καλαισθησίαν διὰ νὰ μὴ μένουν ἀδιάφοροι ἐνώπιον ἀρ-

χαιας κεφαλῆς ἐπὶ ζωντανῶν ὤμων. Πρὸ δύο ἡδῆ ἐτῶν, οἱ ὄρειοὶ κάτοικοι τῆς νήσου, ὅποτε συνηθῶντο εἰς τὰ βραχυῶδη μονοπάτια, εἰς τὰ ἄκρα τῶν κρημνῶν ἢ τῶν χειμάρρων, ἠρώτων ὁ εἰς τὸν ἄλλον διατί ἄρα γε ὁ Τελάχας ἤργοσφαιρὶ νὰ ἐκλέξῃ γαμβρόν διὰ τὴν κόρην του. Ἐκαστος δὲ ἐνόμιζεν ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ καταλληλότερος γαμβρός. Κάτω δέ, εἰς τὰ καφενεῖα, οἱ ἔμποροι καὶ οἱ ναυτικοὶ ἐζήτουν ἀπόκρισιν εἰς τὸ αὐτὸ ἐρώτημα. Ἡ ἀμοιβαία παρηγορία καὶ τῶν μὲν καὶ τῶν δὲ ἦτο ὅτι οὐδεὶς ἐφαίνετο ἔχων τὰ προσόντα ὅπως προτιμηθῆ ὑπὸ τῆς Ἰναρίμης. Τινές, οἱ μᾶλλον θερμοαἵματοι, ὠμίλουν φανερὰ περὶ ἀρπαγῆς.

Ὁ Κωνσταντῖνος Τελάχας ἦτο ἐν γνώσει ὅλων τούτων καὶ ἐπέθυμε νὰ ἐκλέξῃ ἐπὶ τέλους ὁ ἀδελφός του Περικλῆς γαμβρόν μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων φίλων καὶ γνωρίμων του. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἐκλογή καὶ αἱ προκαταρκτικαὶ διαπραγματεύσεις ἔπρεπε νὰ γείνωσιν ἐν ἄκρῃ μυστικότητι πρὸς πρόληψιν πολεμικῆς τινος ἐκρήξεως, καθόσον ἐγνωρίζεν ὁ θεὸς τῆς Ἰναρίμης ὅτι οἱ μνηστῆρες θὰ ἀνδεικνύοντο ἐπίσης ἀτίθασσοι καὶ ἀνοικονόμητοι, ὅσον οἱ ἐπίμονοι μνηστῆρες τῆς ἀτυχοῦς Πηνελόπης. Ἐὰν δὲ ἐν τῷ μεταξὺ τὸν μνηστῆρα τῆς Τήνης ἐκ τῶν θερμοαἱμάτων ἤρπαζε τὴν ἀνεψιάν του, τότε ἐματαιοῦντο διὰ μιᾶς ὅλα τὰ σχέδια περὶ Ἀθηναίου γαμβροῦ.

— Καί τις ὁ πολυῶν νὰ θεωρηθῆ ἄξιος αὐτῆς! ἀνερώνει ὁ Περικλῆς, ὅτε ἐγένετο λόγος περὶ ὑποψηφίων γαμβρῶν.

— Καλὰ, Περικλῆ, ἔλεγεν ὁ ὀλιγώτερον ἀπαιτητικὸς Κωνσταντῖνος· ἀλλ' ἐπὶ τέλους θὰ τὴν ὑπανδρεύσῃς μίαν ἡμέραν, καὶ δὲν θὰ ἔλθῃ νὰ σοῦ τὴν ζητήσῃ ὁ Φοῖβος Ἀπόλλων μὲ ἐξαμέτρους εἰς τὰ χεῖλη του.

— Δὲν ζητῶ Φοῖβος Ἀπόλλωνας, μολονότι ἐὰν ἐνερανεῖτο τοιοῦτος τις δὲν θὰ ἔλεγα ὄχι. Ἀλλὰ πῶς θέλεις νὰ δώσω τὴν θυγατέρα μου, νέαν εὐσταλῆ ὡς ἡ Ἄρτεμις, σώφρονα ὡς ἡ Ἀθηνᾶ, εἰς ἀγροικόν τινα, ὁ ὁποῖος θὰ ἐγείρεται πρὸ τῆς ἡοῦς διὰ νὰ κυνηγήσῃ ἀθῶα πτηνά, ἢ θὰ κάθηται τὰς ἐσπέρας νὰ πίνῃ ρακὴν καὶ νὰ μωρολογῇ εἰς χυδαίαν γλῶσσαν περὶ πολιτικῶν, ἢ Κύριος οἶδε περὶ τίνων ἀντικειμένων διὰ τὰ ὅποια οὐδὲν γνωρίζεις!

— Ἐν τούτοις τὴν θέλει καὶ τὴν ζητεῖ ὁ δεινὰ βουλευτῆς καὶ εἶπεν ὁ Κωνσταντῖνος τὸ ὄνομά του.

— Νὰ τὸν πάρῃ ἡ ὀργὴ καὶ αὐτὸν καὶ τὸ βουλευτικόν του! ἀνερώνησεν ὁ γέρων, καταβάνων ἐκ τοῦ Ὀλύμπου του. — Τί εἶναι αὐτός, Κωνσταντῖνε. Ἐνας χωριάτης, ἕνας ἀμαθὴς δικηγόρος, ὁ ὁποῖος δὲν ἤξευρε νὰ σοῦ διακρίνῃ ἕνα στίχον ἐὰν εἶναι τοῦ Εὐριπίδου ἢ τοῦ Σοφοκλέους, ὁ ὁποῖος ποτέ του δὲν ἐξήγησε οὔτε μίαν περίοδον τοῦ Θεουκιδίδου! Πέλιον καλλίτερα

ἀπλοῦς χωρικός. Ἐκεῖνος τοῦλάχιστον θὰ ἔχῃ ἀμυδρὰν συναίσθησιν ὅτι εἶναι βάρβαρος, ἐνῶ ὁ ἄλλος, ὁ δοκησισόφος, ὁ φραγκοφορεμένος, σοῦ ἔχει τὴν ἰδέαν ὅτι εἶναι κάτι, ὅτι ἐγγίνει Παρισινός, — boulevardier! — Boulevardier, Θεὲ μου φύλαξε! Ἡ Γαλλία εἶναι ἡ καταστροφή μας!

— Ἄν δὲν θέλῃς αὐτόν, εἶναι ὁ ἄλλος βουλευτῆς, ὁ τάδε.

— Ἄρῃσέ με, Κωνσταντῖνε. Δὲν θέλω κανένα πολιτευόμενον μας διὰ τὴν Ἰναρίμην μου. Δὲν εἶναι καὶ αὐτός καλλίτερος ἀπὸ τὸν συνάδελφόν του. Πᾶρε τὸν ἕνα κτύπα τὸν ἄλλον. Ἡ κόρη μου δὲν θὰ πάρῃ Τήνιον, ἀλλ' οὔτε κανένα ἀπὸ τοὺς πετεινομάλους Ἀθηναίους σου. Καμίαν ἡμέραν θὰ τὴν πάρω νὰ ταξιδεύσωμεν καὶ θὰ τῆς εὐρῶ ἄνδρα εὐπαιδευτον καὶ καλοαναθρεμμένον, ὁ ὁποῖος θὰ ἐκτιμᾷ τὸ κάλλος καὶ τὰς γνώσεις τῆς ἀλλείως ἢ ὡς ἀπλοῦν στολισμὸν τῆς οἰκίας του ἢ πρὸς ἐπίδειξιν τῆς ματαιότητός του.

Τοιοῦτου εἶδους συζητήσεις ἐγένοντο περὶ τῆς Ἰναρίμης ἀφ' ἧς σχεδὸν ἡμέρας οἱ περὶ ζῶντες χωρικοὶ εἶχον μάθει ἐκ τῆς ἐλλείψεως τουφεκισμῶν, ὅτι ἀντὶ υἱοῦ ὁ Τελάχας ἀπέκτησε θυγατέρα. Οἱ συγγενεὶς καὶ φίλοι δὲν ἐθεώρησαν, ἐννοεῖται, ὡς ἐκ Θεοῦ εὐλογίαν τὴν ἔλευσιν τῆς μικρᾶς εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν. Προσερχόμενοι συμπαθῶς συνελποῦντο τὸν ἀδικηθέντα πατέρα καὶ παρηγόρουν μὲ εὐχὰς διὰ τὸ μέλλον τὴν μητέρα, ἢ ὅποια συνηθάνετο τὴν ταπεινώσιν ὅτι δὲν ἔτεκεν ἄρρεν. Ἄλλ' ὅτε μετ' οὐ πολὺ ἀπέθανεν ἡ σύζυγος τοῦ Τελάχου, χωρὶς νὰ τοῦ γεννήσῃ υἱόν, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ μεταδώσῃ οὗτος τὰς γνώσεις καὶ τὴν ἐλληνομάθειάν του, ὁ πατὴρ ἀφωσιώθη εἰς τὴν θυγατέρα του. Ἀπεράσισε ν' ἀποδείξῃ ὅτι διὰ τῆς ἀπαύστου ἐπιβλέψεώς του ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιδιώσῃ καὶ κοράσιον εἰς τὰ γράμματα. Περὶ τῶν συνήθων προσόντων τῆς σημερινῆς ἀνατροφῆς ὀλίγον τὸν ἔμελε· ἡ κυρία του φροντίς ἦτο ἡ διδασκαλία τῆς ἱστορίας, τῆς ποιήσεως καὶ τῆς φιλοσοφίας τῶν ἐνδόξων προγόνων του. Κατὰ τὴν βρεφικὴν τῆς ἔτι ἡλικίαν, ἀντὶ παραμυθίων, διηγείτο εἰς τὴν μικρὰν ἐπεισόδια ἐκ τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου· πρῶτον ἀναγνωσμά τῆς ἦτο ὁ Πλούταρχος. Οὕτω ἐξεμάθη βαθμηδὸν τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν μέχρι καὶ τῆς Ἀλεξανδρινῆς περιόδου, ἔμαθε δὲ καὶ ὅλας τὰς ἀρχαίας διαλέκτους τῆς Ἑλλάδος. Ὡς πρὸς τὴν σύγχρονον Ἑλληνικὴν ἐδιδάχθη νὰ τὴν γράφῃ καὶ ὀμιλῇ ἀπλῶς μὲν ἀλλὰ καθαρὰν καὶ ἀπηλλαγμένην πάσης ἀναμίξεως ξένων λέξεων ἢ ἰδιωτισμῶν. Καὶ εἰς τὴν καλλιγραφίαν αὐτὴν ὁ πατὴρ τῆς ἐπέμενε νὰ τὴν διδάξῃ ὅσον τὸ δυνατόν κατὰ τὰ ἀρχαία ὑποδείγματα.

Οὕτως ἔγραψεν ἡ Ἰναρίμη ἐπὶ διαφόρων κλασικῶν ἀντικειμένων πραγματείας ἐκ τῶν ὁποίων

τῶν ἀγραμμάτων κατοίκων τῆς Εὐνάρας καὶ τοῦ παρακειμένου χωρίου τῶν Λουτρῶν.

[Ἐπεταὶ συνέχεια] Κατὰ τὸ ἀγγλικὸν ὑπὸ J. B.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΡΙΟΝ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

Εἰς τὸ ἀγγλικὸν περιοδικὸν Harper's Magazin ἐδημοσιεύθη ἄρθρον τοῦ Th. Child ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Φιλολογικὸν Παρίσιον* μετὰ πολλῶν λαμπρῶν εἰκόνων. Τοῦ ἄρθρου τούτου ἐξάρεται ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ τύπου ἡ εὐστοχία κατὰ τὰς κρίσεις καὶ ἡ λεπτὴ διαγνωστικὴ δύναμις κατὰ τὸν χαρακτήρισμὸν διαφόρων συγχρόνων γάλλων συγγραφέων καὶ ποιητῶν: Κοππέ, Βουκέ, Μπέκ, Φάβρ, Λοττή, Ρισπαίν, Βαρρές, Μωπασσάν, Ταίν, Ὄνὲ κλπ. Τελειώνει δὲ τὸ ἄρθρον διὰ συνοπτικῆς μελέτης περὶ τοῦ παρισίου τύπου.

Εἰς τὴν Revue Bleue τῆς 27 Αὐγ. καὶ 3 76ρ. ὁ E. Grenier, ἐκ τῶν ἐπιζήτων φίλων ἐξόχων γάλλων καὶ ἀλλοδαπῶν συγγραφέων, δημοσιεύει ἀναμνήσεις τοῦ σχετικῆς πρὸς τὸν βίον καὶ τὸν χαρακτήρα ἑνὸς ἐκάστου αὐτῶν. Τὰ ἄρθρα ταῦτα δὲν διαπνέονται πάντοτε ὑπὸ στοργῆς καὶ ἐπιεικείας πρὸς τοὺς νεκροὺς φίλους τοῦ συγγραφέως, ὅπως συνήθως συμβαίνει· τούναντιον μάλιστα, τινὰ εἶνε μετ' ἀμειλίχτου αὐστηρότητος γεγραμμένα, ὡς τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸν Χάινε. Εἶνε πολὺ παράδοξος ὁ τρόπος καθ' ὃν ὁ Grenier ἐγνωρίσε τὸν μέγαν ποιητὴν. Ἦσαν καὶ οἱ δύο εἰς αἴθουσαν ἀναγνωστηρίου. Ὁ Grenier ἦτο κρωμένος καὶ ἐβήχε διαρκῶς· ὁ Χάινε ἀπολέσας τὴν ὑπομονὴν του φωνάζει ἐπανειλημένως σοῦτ, σοῦτ! Τότε ὁ Grenier στρέφει τὴν κεφαλὴν πρὸς αὐτόν καὶ τὸν ἐρωτᾷ ζωηρῶς: «Εἰς ἑμένα λέτε σοῦτ!» Καὶ ὁ Χάινε μετ' ἀληθοῦς ἢ προσποιημένης ἀπορίας ἀποκρίνεται ἀγαθῶτατα: «ὦ, κύριέ μου, ἐνόμιζα πῶς εἶνε κανένας σκύλος!» Ὁ Grenier ἀντὶ νὰ ὀργισθῆ ἐγέλασε, καὶ οὕτω συνήφθη γνωριμία καὶ οἰκειότης μεταξύ τῶν δύο ἀνδρῶν τὸσον στενὴ, ὅστε ὁ Grenier μετέφρασε καὶ πολλὰ ποιήματα τοῦ Χάινε. Χαρακτηριστικώτατον εἶνε καὶ τὸ ἐξῆς ἀνέκδοτον, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει εἰς τὸ ἄρθρον του: Γερμανὸς τις ἦλθεν ἐκ Γερμανίας ἐπίτιδες ἵνα μονομαχήσῃ μετὰ τοῦ ποιητοῦ. Ὁ Χάινε ἐδέχθη πρόθυμος τὴν πρόσκλησιν. Ὅτε δὲ μετέβησαν εἰς τὸ ὄρισθὲν μέρος μὲ καιρὸν βροχερώτατον, δεικνύων τὸ βορβορώδες ἔδαφος εἶπε πρὸς τοὺς μάρτυράς του γελῶν: «Ἡ ὁδὸς τῆς τιμῆς εἶνε πολὺ ἀκάθαρτος».

Τὸ ἀγγλικὸν Ἀθηναίων ἀφιερῶν ἄρθρον μακρὸν εἰς τὸ τσεχικὸν θέατρον καὶ ἰδίως τὸν βοηθὸν δραματοῦργον Vrchlicky, τοῦ ὁποῖου ἡ ἐλληνικὴ ὑποθέσεως τριλογία Ἰπποδάμεια κρίνεται ὡς ἐξοχὸν ἔργον καὶ ἐκίνησε τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν συμπατριωτῶν του παρασταθῆν ἐπὶ ἐν ἔτος συνεχῶς ἐν Πράγῃ. Πλὴν δὲ τούτου καὶ ἄλλα δραματικὰ ἔργα ἔχει συγγράψῃ ὁ Vrchlicky, ὧν τὰς ὑποθέσεις ἠρύσθη ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ καὶ βωμηαῖκου κόσμου· ταῦτα εἶνε τὰ ὅσα τοῦ Μίδα, Ἰουλιανὸς ἀποστάτης, Ἡ Ἐνδικήτης τοῦ Κατοῦλου. Τὴν τριλογίαν τῆς Ἰπποδαμείας ἀποτελοῦσι τὰ ἐξῆς δράματα: Ἡ μνηστία τοῦ Πέλοπος, Ἡ διαλλαγὴ τοῦ Ταρτάλου, Ὁ θάνατος τῆς Ἰπποδαμείας.

θὰ ἠδύνατο νὰ φωτισθῶσι καὶ διδάκτορες Πανεπιστημίων. Τινὰς ἐξ αὐτῶν ὁ πατὴρ τῆς ἠθέλησε νὰ ὑποβάλῃ εἰς Γερμανικῆς τινος Ἀκαδημίας τὴν κρίσιν, γνωρίζων ὅτι ἐκεῖ τὸ ἐξαιρετικὸν ὕψος καὶ ἡ πρωτοτυπία τῶν θὰ ἐξετιμῶντο καλλίτερον ἢ εἰς τὰς ἐπιπολαίους Ἀθήνας. Ἀλλὰ μετενόησε φρονηθεὶς τὰς συνεπειὰς τῆς ἐκτιμῆσεως εἰς τὰ ξένα. Ἐφοβήθη μὴ ἐκ τῆς ἐπιτυχίας παρακινήθῃ ἡ εὐφάνταστος καὶ εὐπαίδευτος νέα νὰ βυθισθῆ μόνη εἰς πελάγη, ὅπου δὲν ἐτόλμων νὰ τὴν παρακολουθήσωσιν αἱ μετριοφρονες ἐλπίδες του. Παρεκτός δὲ τούτου, ἡ Ἰναρίμη ἦτο τὸσον εὐτυχῆς ἐνόσω ἐξῆ ἀφανῆς πλησίον του! Διατί νὰ τὴν ἐκθέσῃ εἰς τὴν ἀνησυχίαν, τὴν παραζάλην καὶ τὰ τόσα βάσανα τῆς δημοσιότητος;

Οὕτω ἐμεγάλωσε, χωρὶς νὰ συναίσθανῆ οὔτε τὴν ἀπομόνωσίν της, οὔτε ἀνάγκας ἄλλας ἐκτός ὅσων ἠδύνατο νὰ ικανοποιηθῶσι ἐκεῖ ὅπου ἐξῆ. Ἐκ τῶν ἐπικτητῶν προτερημάτων μὲ τὰ ὅποια αἱ νεάνιδες τῆς Εὐρώπης περικουμοῦν τὸν ἄνετον βίον τῶν δὲν εἶχεν ἀποκτήσει οὐδὲ ἐν. Θὰ ἦτο ὅλως ἄχρηστος εἰς χαρίεσσαν συνάθροισιν ἀπογευματινῆν, δὲν ἐγνωρίζε τὸ παιγνίδιον tennis, οἱ δὲ λιμοκοντόροι τῆς ὑψηλῆς κοινωνίας θὰ ἐγέλων περιφρονητικῶς ἐὰν ἐδοκίμαζον νὰ ἀνταλλάξουν μὰζι τῆς φράσεως ἐξ ὅσων λέγονται εἰς ἐξώστην σελήνοφώτιστον ἢ μεταξὺ τῶν γύρων τοῦ βάλς. Ἄλλ' ἐὰν δὲν ἤξευρε νὰ χορεύῃ, νὰ κεντῆ, νὰ ψάλλῃ τὰς κλαυθμηρὰς μελωδίας τοῦ Tosti, ἐὰν αἱ μικραὶ τῆς χεῖρες ἐφαίνοντο μᾶλλον ἐξοικειωμέναι πρὸς τὸν ἀέρα καὶ τὸν ἥλιον ἢ πρὸς τὴν χρῆσιν χειροκτίων, ἠδύνατο ὁμοῦς νὰ φέρῃ ἐκ τῆς πηγῆς λάγνηνον μὲ στάσιν ὁμοίαν ἀρχαίου ἀγάλματος, μὲ βῆμα ἑλαφρόν καὶ εὐρυθμον τὸ ὅποῖον σοῦ ἐφαίνετο ὡς ἡ μουσικὴ τῆς κινήσεως, — καὶ κατὰ τοῦτο οὐδεμίαν χάριν τοῦ Λουδίνου ἠδύνατο νὰ ἐξισωθῆ πρὸς αὐτὴν. Ἀκολουθοῦσα τοῦ πατρὸς της τὰς ἰδέας περὶ γυμναστικῆς, ἔμαθε νὰ τρέχῃ καὶ νὰ πηδᾷ ὡς ἀθλητῆς, καλλίτερα καὶ ἀπὸ τοὺς νέους τῆς πατρίδος της. Ἄλλ' ἐκεῖνοι δὲν εἶχον πατέρας φιλοσόφους, τηροῦντας πιστῶς τὰς παραδόσεις τῶν ἀρχαίων.

Χάριν τῶν γυμναστικῶν τούτων ἀσκήσεων ὁ Τελάχας παρεσκίασε λωρίδα γῆς ἀμύστρωτον εἰς ἕνα ἐκ τῶν κήπων του παρὰ τὸν αἰγιαλόν, ὅπου πλάτανος γηραιὸς παρεῖχε τὴν σκιάν του ὡς ἀναπαυτήριον. Ἐκεῖ ἡ Ἰναρίμη ἐγυμνάζετο, πετώσα μὲ τοὺς ἑλαφροὺς της πόδας ἐπὶ τῆς ἄμμου, μὲ τὰ ἡμιανοικτὰ χεῖλη ἐκφράζοντα τὴν ἠδονὴν τῆς ὀρμητικῆς κινήσεως, μὲ τὴν σιτόχρονον παρεῖαν κοκκινίζουσαν ἐκ τοῦ ὑγροῦς αἵματός της.

Παρεκτός τῶν βιβλίων της, τῶν ἀσκήσεων καὶ τῆς ἰππασίας, ἡ Ἰναρίμη εἶχε καὶ ἄλλην σπουδαίαν ἐνασχόλησιν· ἦτο ὡς ἐπιστολογράφος ὅλων

Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς γυναίκος ἐπὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ ποιητοῦ Σέλλεϋ δημοσιεύει τὸ ἰταλικὸν περιοδικὸν Natura ed Arte ἄρθρον ἀξιόλογον τοῦ Montecorboli. Κατὰ τὸν ἰταλὸν ἀρθρογράφον ἡ ζωὴ τοῦ μεγάλου ἀγγλοῦ ποιητοῦ διακρίεται εἰς δύο μέρη, τὸ μὲν πλῆρες γενναίων προθέσεων καὶ ὑψηλῶν ἰδεῶν, τὸ δὲ κοσμοῦμενον ὄλον ὑπὸ ὠραίων καὶ ἐρασμίων γυναικῶν. Ἀναμφισβητήτως δὲ διὰ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἔργου καὶ τοῦ βίου τοῦ Σέλλεϋ ἐγεννήθη τὸ εἰδυλλιακὸν ἐκεῖνο ὄραμα, ὅπερ ἐκτυλίσσειται μυστηριωδῶς μεταξὺ καρδίας καὶ πνεύματος, οὐτοπίας καὶ αἰσθημάτων.

Εἰς τὸ γερμανικὸν περιοδικὸν Magazin für Literatur (17 Σεπτεμβρ.) ὁ H. Hansen ἀγγέλλει τὴν προσεχῆ ἐκδοσιν νέου ἔργου τοῦ Ἴθσεν, χωρὶς ἂν ἀναφέρῃ τι σχετικὸν πρὸς τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ οἷοιτο ὁ μέγας συζητῆς ποιητῆς συνηθίζει νὰ μὴ λέγῃ περὶ τῶν ἔργων του πρὸ τῆς ἐκδόσεως αὐτῶν οὐδὲ εἰς αὐτὴν τὴν γυναϊκὰ του καὶ τὸν οἶόν του. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ὁ ἀρθρογράφος ὑπολογίζει τὴν περιουσίαν τοῦ Ἴθσεν εἰς 500 χιλιάδας φράγκων καὶ προσθέτει ὅτι ἐξ ἐκάστου βιβλίου του ἐκδιδομένου εἰς 10,000 ἀντίτυπα κερδίζει περὶ τὰς 20 χιλιάδας φράγκων.

Εἰς τὸ μέγα ἀμερικανικὸν περιοδικὸν Arena μωχαμεθανὸς ἀρθρογράφος καλούμενος Ἴθν-Ἰσακ δημοσιεύει σφοδρότατον κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἄρθρον καὶ προβλέπει τὴν προσεχῆ παρακμὴν αὐτοῦ καὶ τὸν θρίαμβον τοῦ Ἰσλαμισμού!

Εἰς τὸ Πρῶτον βῆμα τοῦ Τολστόη περὶ τοῦ ὁποίου λόγος ἐγένετο ἐνταῦθα κατὰ τὸν παρελθόντα μῆνα ἀπήγγησεν ὁ C. Richet διὰ τῆς Revue Scientifique τῆς 24 Σεπτεμβρίου. Μὴ παραδεχόμενος τὴν ἀπόλυτον καταδίκην πάσης πολυτελείας, συμφωνῶν ὅμως μετὰ τοῦ μεγάλου ῥώσου συγγραφέως κατὰ τὰ λοιπὰ ὑπολογίζει ὅτι οἱ ἄνθρωποι καταναλίσκουσι κατὰ μέσον ὄρον τριπλασίαν τροφὴν ἢ ὅση ἀναγκαίως ἀπαιτεῖται πρὸς θρέψιν, καὶ ὅτι δύναται κάλλιστα νὰ ζήσῃ τις ὑγιῆς καὶ μακρόβιος χωρὶς νὰ τρώῃ κρέας.

Πολλὰ ἀγγλικά περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες ἐδημοσίευσαν εὐμενεῖς βιβλιοκρισίας περὶ τοῦ διηγήματος τοῦ κ. Γ. Δροσίνη: Τὸ Βοτάνι τῆς Ἀγάπης, ὅπερ ἀγγλιστὶ μετέφρασεν ἐσχάτως ἡ κυρία Ἐδμόνδος καὶ ἐξέδοκεν ἐν τῇ «Ψευδωνύμῳ Βιβλιοθήκῃ» τὸ μέγα ἐκδοτικὸν κατάστημα τοῦ Λονδίνου Fisher Unwin. Οὕτω ἡ Whit-wall Review κρίνει ὡς ἐξῆς τὸ διήγημα: «Ἐκπαλῶν γοητεῖαν μετὰ βαθέως ἐνδιαφέροντος δύναται νὰ εὕρῃ τις ἐν τῇ τελευταίᾳ συμβολῇ εἰς τὴν Ψευδωνύμῳ Βιβλιοθήκῃ». Μεταφερόμεθα εἰς τὴν γραφικὴν καὶ ἀπόκεντρον νῆσον τῆς Εὐβοίας, ἧτις, καίτοι ἐγγὺς τῶν Ἀθηνῶν κειμένη, εἶνε συγκριτικῶς τῶσον ὀλίγον γνωστὴ, καὶ οἷως ἀκόμη ἄγχι καὶ τῆς ἡμέρας ταύτης τὰς ἀρχαίας τῆς δεισιδαιμονίας, τὰς παραδόσεις καὶ τὰ ἔθιμα. Τὸ βιβλίον μαγεύει τὸν ἀναγνώστην μὲ τὰς περιγραφὰς του καὶ μὲ τὴν ζωγραφικὴν τῶν λέξεων μόνον, ἀνεξαρτήτως τῆς πλοκῆς τοῦ διηγήματος. Εἶνε εὐκόλον, ἐνῶ ἀναγινώσκει τις, νὰ ταξιδεύσῃ εἰς τὰ ἴσχυα δάση καὶ τοὺς λόφους, ἀνάμεσα εἰς τὰς ἐλαίας καὶ τὰς εὐσαιούς πλατάνους, νὰ φαντασθῇ τοὺς ἀλκίμους ἀγρότας καὶ ποιμένας ἐν τῇ γραφικῇ τῶν ἀμφοτέρων, μὲ τὸ ἔμφυτον μουσικὸν ὁρῶν τῶν, τὴν ἀκράτητον μεσημβρινὴν ὄρμην τῶν καὶ τὰς ἀπλῆς ὀρέξεις τῶν». Ὁ δὲ Speaker: «Τὸ Βοτάνι τῆς Ἀγάπης ἀποτελεῖ

τόμον ἐν τῇ «Ψευδωνύμῳ Βιβλιοθήκῃ», καὶ ὡς ἡ Ἀμαρυνίλλης τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως, ἐν τῇ αὐτῇ σειρᾷ, πραγματεύεται νεώτερον ἐλληνικὸν βίον. Αἱ σκηναὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι ὁμοῦ οἱ περιστόμενοι εἶνε καινοπρεπεῖς, καὶ τὸ διήγημα ἔχει ἀσυνήθη γοητεῖαν. Βλέπει τις ἐν αὐτῷ τὸ ἀρχαῖον κλασικὸν πνεῦμα οἰονεὶ χειροκροτούμενον μὲ τὸ πνεῦμα τῶν νεωτέρων χρόνων. Ὁ ἔρωσ τοῦ βοσκῶ πρὸς τὴν γυρτοπούλαν ἠδύνατο νὰ ψαλλῇ ὑπὸ τοῦ Θεοκρίτου· ἀλλ' ἐν τῇ παραδόξῳ λύσει τοῦ διηγήματος, τὸ ἀσυνείδητον καὶ ἡ ἀπλότης τοῦ βουκολικοῦ ποιητοῦ ἐκλείπεται. Ἀνεγνώσαμεν πολὺ μεγαλύτερας ἀξιώσεις ἔχοντα μυθεύματα, τὰ ὅποια ἐκίνησαν τὸ ἐνδιαφέρον μας πολὺ ὀλιγώτερον τοῦ χαριέντος τούτου εὐβοικοῦ εἰδυλλίου· ἐν τε τῇ λεπτότητι καὶ τῇ ἀπλότητι αὐτοῦ εἶνε παραδόξως ἐλκυστικόν».

Ἡ ἐφημερίς Daily Chronicle: «Τὸ Βοτάνι τῆς Ἀγάπης, ὑπὸ Γεωργίου Δροσίνη, εἶνε ὁ δέκατος ἔκτος τόμος τῆς «Ψευδωνύμῳ Βιβλιοθήκῃ» καὶ λίαν ἐπιτυχῆς εἰς αὐτὴν προσθήκη. Ὑπάρχουσι ἴσως καλύτερον κατασκευασμένα διηγήματα ἐν τῇ σειρᾷ ταύτῃ, καὶ βαθύτερα μελέται χαρακτήρων· ἀλλ' ἡ μικρὰ αὕτη παράστασις χωρικοῦ βίου ἐν νήσῳ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ἔχει πολὺ ἤρεμον θέλητρον καὶ εἶνε πολὺ ζωντανή. Δυναμῆθα εὐκόλως νὰ πιστεύσωμεν μετὰ τῆς μεταφραστικῆς, ὅτι εἶνε «πιστὴ ἀπεικόνισις ἐθίμων, ὡς καὶ πολλῶν δεισιδαιμονιῶν, ἰσχυροῦσῶν ἐτι ἀνὰ τὴν εὐδενδρον καὶ γραφικὴν Εὐβοίαν», μέρος τὸ ὁποῖον, καίπερ οὐχὶ πολὺ ἀπέχον τῶν Ἀθηνῶν, «εἶνε πολὺ μᾶλλον ἀπόκεντρον ὅσον ἀφορᾷ τὴν διατήρησιν τῶν παλαιῶν παραδόσεων ἢ πολὺ ἀπώτερα μέρη». Ὁ ἀγρότης, ὁ νεαρὸς μάστις ἀγρότης, ὅστις διέρχεται τὰς ἡμέρας του ἐν μέσῳ δασῶν καὶ ὀρέων, συρίζων μὲ τὸ ποίμνιον του ὀλόγυρα, εἶνε ἀπλοῦς καὶ εὐπιστὸν πλάσμα, καὶ πλήρες δεισιδαιμονιῶν· τὸ βότανον ἢ κόνις τῆς ἀγάπης εἶνε ἡ δεισιδαιμονία ἢ ἐπραγματεύθη ἐνταῦθα ὁ Γεώργιος Δροσίνης. Θύμα ταύτης εἶνε ἡ ἀθιγγανὶς κόρη. . . Ὁ ἐραστής τῆς φαίνεται τὰ πολλὰ ἀγροῖκος, καὶ δι' αὐτὸν δ' ἐπίσης ὀλεθρία ὑπῆρξεν ἡ γοητεῖα τοῦ βοτάνου. Πλείονα τοῦ διηγήματος δὲν θ' ἀποκαλύψωμεν. Εἶνε καθ' ὅλους τοὺς τρόπους ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ πολλοὶ τῶν ἀναγνωστῶν κυρίαν ἡδονὴν θὰ εὕρωσιν εἰς τὰς λαμπρὰς καὶ ἀπλᾶς περιγραφὰς τοῦ ἀγροτικοῦ βίου, εἰς τὰ συμπίσια, τὰς ἐορτὰς τοῦ θέρους, τὰς γαμηλίους τελετὰς, τοὺς γροῦς, τὴν φλογέραν καὶ τὰ ἄσμαα. Εἶνε ὅλα φυσικὰ εἰς ἄκρον, καὶ ἡ μεταφράστρια μᾶς διαβεβαίωσεν ὅτι δύναται νὰ ληφθῶσιν ὡς πιστὴ ζωγραφία πολλῶν μερῶν τῆς Εὐβοίας ἐν τῷ παρόντι χρόνῳ.»

Ἡ ἐφημερίς The Rock: «Εἶνε διήγημα ἐξελισσόμενον μετὰ παραδόξου δρασερότητος καὶ δυνάμεως καὶ εἶνε ἀξιοσημείωτον δείγμα ἐλληνικῆς μυθοπλαστίας, περιέχον πολλὰ τὰ δυνάμενα νὰ κινήσωσι τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ μελετηνῶτος τὴν λογογραφίαν, αἱ δὲ περιγραφὰί του σκηνογραφικῶν ἐλληνικῆς φύσεως θὰ τύχωσιν εὐμενοῦς ὑποδοχῆς παρὰ τῷ ἀναγνώστῃ ἐν γένει.»

Καὶ ἡ ἐφημερίς The People: «Ἰσχυραὶ δραματικὰ καταστάσεις καὶ ἰσχυροὶ χαρακτήρες εἶνε τὰ κυριώτατα γνωρίσματα τοῦ Βοτανίου τῆς Ἀγάπης, τελευταίας ἐκδόσεως τῆς «Ψευδωνύμῳ Βιβλιοθήκῃ». Εἶνε δρασερόν, εὐρωστον διήγημα, ἄσθενον ἔχον τὸ ἐνδιαφέρον, καὶ συγγαίρομεν τῷ ξένῳ συγγραφεῖ ἐπὶ τῇ λαμπρᾷ ταύτῃ φιλολογικῇ ἐπιτυχίᾳ».

Εἰς τὸν Παρθενῶν (φυλλαδ. Ἰουνίου ἐκδοθὲν κατ' αὐτὰς) ὁ κ. Π. Ἀποστολίδης δημοσιεύει τὴν ἀρχὴν ἐνδιαφέροντος ἄρθρου ἐπιγραφομένου Ποίησις καὶ ποιηταὶ κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν.

Ἀξιανόγνωστα ἐκ γαλλικῶν περιοδικῶν: Περὶ τῆς συγχρόνου ἀγγλικῆς φιλολογίας ὑπὸ Glardon (Bibliothèque Universelle) — Ὁ Ἐρβέρτος Σπένσερ καὶ τὰ ἔργα του ὑπὸ A. des Rotours (Le Correspondant 10 Σεπτ.) — Περὶ Ἴθσεν καὶ Βγιόρσον ὑπὸ E. Tissot (ὁμ.) — Περὶ γυναικείας ἐκπαιδεύσεως ὑπὸ M. Breal (Revue Bleue 3 Σεπτ.) — Ἡ τεχνική βρογχὴ ὑπὸ de Varigny (Revue des deux Mondes 1 Σεπτ.) — Ὁ ἀνδρίαξ τοῦ Βωδελαίρ ὑπὸ F. Brunetiere (ὁμ.) — Αἱ ἀγγλικαὶ ἐκλογαὶ ὑπὸ A. Filon (ὁμ. 15 Σεπτ.) — Ἐκατονταετηρίς τοῦ Κολόμβου (Revue Encyclopédique 15 Σεπτ.) — Ἀδριανὴ Λεκουβρέρ ὑπὸ Larroumet (Revue de Famille 1—15 Σεπτεβρ.) — Ἡ σύγχρονος ἰσπανικὴ φιλολογία ὑπὸ L. Quesnel (Nouvelle Revue 1 Σεπτ.) — Ὁ Στρατάρχης Μακμαὶν ὑπὸ Grandin (ὁμ. 15 Σεπτ.) — Ἡ προσωπικότης εἰς τὰ ὄνειρα ὑπὸ J. M. Guardia (Revue Philosophique) — Τὸ μέλλον τῆς ψυχολογίας ὑπὸ C. Richet (Revue Scientifique 3 Σεπτ.) — Ὁ περὶ υπάρξεως ἀγῶν μεταξὺ τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ ὄργανισμοῦ ὑπὸ E. Metchnikoff (ὁμ. 10 Σεπτεμβρ.).

Ἐξ ἀγγλικῶν καὶ ἀμερικανικῶν περιοδικῶν: Ἡ ἠθικὴ τῶν σκύλων ὑπὸ L. Robinson (Contemporary Review) — Ἡ ἰδιοφυία καὶ ἡ μεγαλοφυία ἐν τῷ θεάτρῳ ὑπὸ G. Barlow (ὁμ.) — Ἡ ἱερὰ γλωρὶς ὑπὸ Dowling. — Ὁ πλανήτης Ἄρης ὑπὸ B. Ball (Fortnightly Review) — Ἡ γολέρα καὶ ἡ καθαριότης ἐν Ρωσσίᾳ ὑπὸ E. Lanin. (ὁμ.) — Τὰ μεγάλα ἐπιστημονικὰ προβλήματα τῆς αὐριον ὑπὸ T. Thurston (Forum) — Ἀκαδημία πηθήκων ὑπὸ R. Garner (New Review) — Ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ Ἀραμπὶ πασσᾶ ὑπὸ W. Blunt (Nineteenth Century) — Περιγραφή τῶν κουκλῶν τῆς βασιλείσεως Βικτωρίας ὑπὸ Miss Lowey (Strand).

Ἐκ Γερμανικῶν περιοδικῶν: Τὸ Κάϊρον καὶ τὰ περίχωρά του ὑπὸ P. Lehzen (Aus allen Welttheilen) — Νεαὶ φάσεις τῆς ὀθωμανικῆς πολιτικῆς (Deutsche Rundschau) — Δραματικὰ ἐντυπώσεις ὑπὸ B. Auerbach (Magazin für Litteratur) — Σύγχρονα θαύματα ὑπὸ R. Grazer (Kritische Revue aus Oesterreich) — Οἱ Γερμανικοὶ Φαῦστοι τοῦ 19. αἰῶνος. (Westermann's Monatshefte).

Ἐξ ἰταλικῶν περιοδικῶν: Χριστόφορος Κολόμβος ὑπὸ C. de Sollis (Nuova Antologia) — Ὁ Χριστιανικὸς σοσιαλισμὸς ὑπὸ R. Bonghi (ὁμ.) — Ὁ ἔρωσ τοῦ Ματζίνη ὑπὸ de Cero (Natura ed Arte).

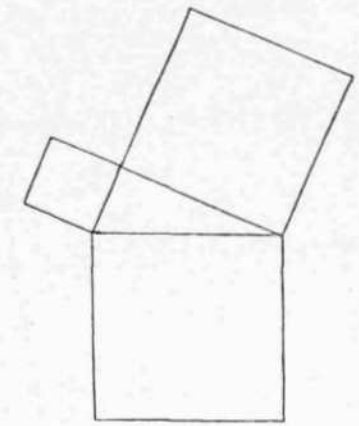
ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Εἰς αἴθουσαν νεοσκομείου ὁ ἰατρὸς ἐρωτᾷ: — Ποῖος ἐβήξε πολὺ τὴν νύκτα; — Ὅλοι οἱ ἀσθενεῖς ἀποκρίνονται: — Ἐγὼ, ἐγὼ! — Τότε δὲν θὰ πιῆτε τσαὶ σήμερα. . . Λοιπὸν ποῖος ἐβήξε; — Ὅλοι: — Ὁ Γιάννης! — Ὁ ἰατρὸς: — Τότε ὁ Γιάννης θὰ πιῇ τσαὶ.

Ὁ Πυθαγόρας εἶχεν ἤδη κατὰ νοῦν τὸ περίφημον θεώρημα τῆς ἐκατόμυδος ὅτι: «παντὸς ὀρθογωνίου τριγώνου τὸ τετράγωνον τῆς ὑποτείνουσας ἰσοῦται πρὸς τὸ ἀθροισμα τῶν τετραγώνων τῶν δύο ἄλλων πλευρῶν», ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ συλλάβῃ τὸ παραστατικὸν σχῆμα. Ἐνῶ δὲ ἐδυσχεραίνεν ἐπὶ τούτῳ, βλέπει αἰφνης πρὸ τῆς θύρας του γρατῆαν φορτωμένην

καὶ ἀμέσως τότε χαράσσει διὰ τῆς ράβδου του ἐπὶ τοῦ χώματος τὸ εἰς μάτην ἀναζητούμενον σχῆμα:

ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἀρχαιολογικά

Γενομένων ἀνασκαφῶν ἐν Μικῇ ναιεῖ ἀνευρέθησαν νέοι πάλιν τάφοι ὑπόγειοι μετὰ γλυφῶν καὶ ἐπιγραφῶν δυσαναγνώστων, ἐντὸς δὲ τῶν τάφων ὅπλα ἐποχῆς ἀρχαιοτάτης, νομίσματα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ καὶ ἄλλα πολλοῦ λόγου ἀξία ἀντικείμενα. Αἱ ἀνασκαφαὶ ἐξακολουθοῦσι. — Κατὰ τὰς ἐν τῇ Παλαιᾷ Κορίνθῳ ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐνεργουμένους ἀνασκαφὰς, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὑψηλοῦ κ. Σιτζ, ἀνευρέθη οἰκοδόμημα τὰ κάλλιστα ἀξιοσπουδαστον, ὁμοιάζον πρὸς τὴν ἐν Ὀλυμπίᾳ Θεαρχολοῖαν κατὰ τὸ σχέδιον, ἀνήκον δὲ χρονολογικῶς εἰς τὸν ε' ἢ σ' π. Χ. αἰῶνα. Ἐκτὸς αὐτοῦ ἀνευρέθησαν καὶ δύο ἕτερα ἀρχαία οἰκοδομήματα, ὧν τὸ ἐν εἶνε διαστάσεων μεγίστων, διότι

οὐ κίονες αὐτοῦ ἔχουσι διάμετρον μεγαλειτέρην τῶν δύο μέτρων· δυστυχῶς ὅμως ταῦτα δὲν ἀνεσκάφησαν ὁλόκληρα. Γλυπτὰ ἔργα καὶ ἐπιγραφαὶ εὐδοθήσαν ὀλίγαι, τουναντίον δὲ ὄχι εὐκαταφρόνητος εἶνε ὁ ἀριθμὸς τῶν πηλίνων εἰδωλίων τῶν καλλίστων χρόνων τῆς ἐλληνικῆς τέχνης.

— Κατὰ τὰς ἐν Δῆλῳ ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς ἐνεργουμένης ἀνασκαφῆς ἀνευρέθησαν τὸ λογεῖον τοῦ Θεάτρου καὶ αἱ διάφοροι αὐτοῦ εἰσδοί.

Φιλολογικά

Ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῶν Συζητήσεων ὁ ἀκαδημαϊκὸς Μελιόρ δὲ Βογκέ, εἰς τῶν ἐξοχωτέρων γάλλων κριτικῶν, ἐδημοσίευσεν κρίσιν ἐπαινετικωτάτην περὶ τοῦ νεωτάτου συγγράμματος *La Grèce d'aujourd'hui* τοῦ Γαστόν Δεσάν, ὅπερ τάσσει ὑπεράνω τῆς Συγχρόνου Ἑλλάδος τοῦ Ἄμπευ.

— Ἐν Ἀγγλίᾳ ἀγγέλλεται ἡ ἐκδοσις διαφόρων ἀρχαίων ἐλληνικῶν συγγραμμάτων καὶ ἱστορικῶν ἔργων σχετιζομένων πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Οὕτω τὸ κατὰστημα Μακμίλλαν ἀγγέλλει τὴν προσεχῆ ἐκδοσιν τῆς Πολιτείας Ἀθηναίων τοῦ Ἀριστοτέλους μετὰ κριτικῶν σχολίων τοῦ καθηγητοῦ Σάνδου, δευτέραν ἐκδοσιν τῆς Ἱστορίας τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ πολιτεύματος ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἰταλίᾳ τοῦ Φρήμαν, νέαν ἐκδοσιν τῶν Βακχῶν τοῦ Εὐδοπίδου ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Τύρελ καὶ τοῦ ὀγδόου βιβλίου τῶν ἱστοριῶν τοῦ Θουκυδίδου ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Τύκερ. Τὸ δὲ Τυπογραφεῖον Κλάρενδων ἐν Ὁξωνίᾳ ἀγγέλλει τὴν Πλάτωνος Πολιτείαν μετὰ σημειώσεων τῶν Ζάουετ καὶ Κάμπελ· τὸν πρῶτον τόμον τῆς περὶ ἐλληνικῶν διαλέκτων συγγραφῆς τοῦ ἀμερικανοῦ Βέκρ Σμιθ καὶ δύο τόμους κριτικῶν καὶ ἐρμηνευτικῶν σχολίων εἰς τὰ Ἠθικὰ Νικομάχεια τοῦ Ἀριστοτέλους.

— Ὁ ἀκαταπόνητος Γλάδστον μολονότι πρωθυπουργὸς πολυάσχολος, δὲν ἐπαύσεν ἐργαζόμενος φιλολογικῶς. Οὕτως ἐκτὸς τοῦ ἐν τῷ Συνεδρίῳ τῶν Ἀνατολιστῶν ἀναγνώσματος, ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως ἐν τῇ Βορείᾳ Ἀνατολικῇ Ἐπιθεωρήσει ἑκτηνὴ ἀντίπρῃσιν τοῦ περὶ Ἀυτονομίας συγγράμματος τοῦ Δουκὸς τοῦ Ἀρχαῖλ, δι' ἣν ἐπιληρώθη ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ ἐκδότου τεσσαράκοντα λίρας.

— Ἐκ τοῦ Καταστήματος Κάλμανν Λέβυ ἐξεδόθησαν ἐν Παρισίῳ εἰς ἕνα τόμον αἱ Ἰδιαιτέραι Ἐπιστολαὶ τοῦ Στένδαλ· ἀλλὰ κρίνονται ὡς οὐδὲν νέον προσθέτουσαι εἰς τὰ περὶ τοῦ μεγάλου συγγραφέως γνωστὰ καὶ οὐδὲν ἐνδιαφέρον παρέχουσαι εἰς τούτῳ θαυμαστάς του.

— Ἐν Λειψίᾳ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Γιουλίου Σβάρετς σύγγραμμα ἐπιγραφόμενον Ἡ ἐν Ἀθήναις Δημοκρατία, ἐν ᾧ ὁ συγγραφεὺς προσπαθεῖ νὰ ποιεῖται μικροτέραν τῆς περὶ αὐτῆς φήμης τὴν ἐποχὴν τῆς ἐλληνικῆς ἀκμῆς. Ομοίως φύσεως βιβλίον εἶχεν ἐκδοθῆ πρό τινων μηνῶν καὶ ἐν Λονδίῳ *Problem in Greek History* ἐπιγραφόμενον ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ I. P. Mahaffy.

— Ἡ ὑποκτόνησεν ἐν Παρισίῳ ὁ Ἐκτωρ Κρεμιέ, ὁ γνωστὸς συγγραφεὺς διαφόρων θεατρικῶν ἔργων, τὰ ὅποια διεσκεύαζε θαυμασίως διὰ τὴν σκηνὴν καὶ διὰ τὴν μελοποίησιν, παραλαμβάνων ἐκ μυθιστοριῶν τὰς ὑποθέσεις. Πάσγων ὑπὸ χρόνιου νοσήματος καὶ κυριευθεὶς ἐσχάτως ὑπὸ μελαγχολίας ὁ τὸσον εὐθυμὸς καὶ φιλόζωος, ἐπεροβόλησε κατὰ τοῦ κρανίου του. Ἡ σφαῖρα ὅμως δὲν τὸν ἐπληξῆς καιρίως καὶ ὁ δυστυχὴς ἐμαρτύρησεν ἕως οὐ ἀποθάνῃ.

Καλλιτεχνικά

Ἀπέθανεν ὁ Γάλλος ζωγράφος Κάρλος Girard τοῦ ὀπίου ἡ ὠραία εἰκὼν *Jeune de boules* κοσμεῖ τὸ Μουσεῖον τοῦ Λουξεμβούργου.

ΑΛΦΡΕΔΟΣ ΤΕΝΝΥΣΟΝ

Ἐπιστημονικά

Ἐν τῷ ἐν Βιέννῃ συνελθόντι Συνεδρίῳ τῶν Δερματολόγων ὁ ἐξ Ἑλλάδος ἀντιπρόσωπος κ. Παῦλος Ἰωάννου ἀνέγνω προχρηματεῖαν περὶ σφυγμολογίας παρ' ἀρχαίους Ἑλλησι ἥτις βαθεῖαν ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν. Ἐνκντίον τῆς κοινῆς μέγρι τοῦδε ἐπικρατούσης γνώμης, ὁ Ἑλληὴν καθηγητὴς ἀπέδειξε διὰ χωρίων τοῦ Ἡροδότου, τοῦ Ἱπποκράτους, τοῦ Κέλσου, τοῦ Γαληνοῦ, κτλ. ὅτι ἡ νόσος ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας ὡς ὅλας αὐτῆς τὰς μορὰς καὶ καθ' ὅλα τὰ στάδια, καὶ ὅτι οἱ τότε ἰατροὶ ἐτρέφον ὑγίαις περὶ τῆς θεραπείας τῆς ιδέας, μὴ οὕσης ἀγνωστού καὶ αὐτῆς τῆς ἀντιστηπτικῆς μεθόδου, ὡς εἰκάζεται ἐκ τινος χωρίου τοῦ Ἱπποκράτους.

Θεατρικά

Ἐν τῷ θεάτρῳ *Gymnase* τῶν Παρισίων παρεστάθη νέον ὄραμα τοῦ Ἐρνέστου Δωδὲ ἐπιγραφόμενον *Un drame parisien*.

— Ἡ χειμερινὴ θεατρικὴ κίνησις ἐν Ἀθήναις προηγνύεται ζωηροτάτη. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἀρίκετο ἐκ Πατρῶν διὰ νὰ δώσῃ σειράν παραστάσεων εἰς τὸ Θεάτρον τῆς Κομωδίας ἡ Διὰς Αἰκατερίνη Βεράνη, ἡθοποιὸς ἧς προηγῆθη φήμη ἀγαθωτάτη καὶ ἡ πρό τοῦ ἀθηναίου κοινῷ ἐμφάνισις τῆς ὁποίας περιμένεται μετ' ἐνδιαφέροντος.

Εἰκόνες

Ἀλφρέδος Τέννυσον.

Ἀπεβίωσε τὴν προίαν τῆς 6 Ὀκτωβρίου ἔ. ν. ὑπερογδοκοντοῦτης ἐν τῇ ἐν Ἐλσεμὲρ ἐπαύλει του ὁ θαυνοστεφὴς Ἀλφρέδος Τέννυσον, ὁ κύλικός ποιητὴς τῆς Ἀγγλίας. Ὁ Τέννυσον ἐν τῇ τιμητικῇ ταύτῃ θέσει εἶχε διαδεχθῆ τὸν Οὐόρτσγουορθ, τὸν διαδοχὸν τοῦ Σούθευ.